

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLAVISTIKO
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

Katja Tomažič

**Primerjava prevajalskih rešitev pri prevajanju
splošnopogovorne češčine v slovenščino z vidika jezikovne
zvrstnosti**

Diplomsko delo

Ljubljana, september 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLAVISTIKO
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

Katja Tomažič

**Primerjava prevajalskih rešitev pri prevajanju
splošnopogovorne češčine v slovenščino z vidika jezikovne
zvrstnosti**

Diplomsko delo

Mentorici: red. prof. dr. Simona Kranjc
izr. prof. dr. Petra Stankovska

Ljubljana, september 2016

IZJAVA O AVTORSTVU

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo.

Ljubljana, 2016

Lastnoročni podpis: _____

ZAHVALA

Mentoricama red. prof. dr. Simoni Kranjc inizr. prof. dr. Petri Stankovski se na prvem mestu najlepše zahvaljujem za sprejem mentorstva kljub številnim diplomam, ki so že nastajale pod njunim okriljem, in kasneje za strokovno podporo, konstruktivne kritike, usmerjanje ter nasvete pri pisanju diplomskega dela.

IZVLEČEK

Diplomsko delo Primerjava prevajalskih rešitev pri prevajanju splošnopogovorne češčine v slovenščino z vidika jezikovne zvrstnosti se ukvarja s problematiko prevajanja čeških neknižnih zvrsti v slovenski jezik. V prvem delu povzema teorijo zvrstnosti obeh jezikov, ki je ključna za obravnavanje načina prevoda, in predstavi teoretična izhodišča literarnega prevajanja, izhajajoča iz del čeških in slovenskih prevodoslovnih teoretikov. V drugem delu smo poiskali različne primere literarnih prevodov splošnopogovorne češčine v slovenski jezik, jih analizirali na podlagi načina prevajanja neknižnih prvin in se opredelili do njihove ustreznosti tako s teoretičnega kot praktičnega vidika, in navsezadnje tudi z vidika bralca prevoda.

KLJUČNE BESEDE: splošnopogovorna češčina, zvrstnost češkega jezika, zvrstnost slovenskega jezika, teorija prevajanja, prevajanje neknižnih zvrsti

ABSTRAKT:

Diplomová práce Srovnání překladatelských řešení z hlediska stratifikace jazyků při překládání obecné češtiny do slovinštiny se zabývá problematikou překládání nespisovných útvarů českého národního jazyka do slovinštiny. První kapitola obsahuje jednak teoretický přehled o stratifikaci českého a slovinského jazyka, jednak shrnutí teoretických východisek literárního překládání založených na pracích českých a slovinských translatoLOGŮ. Cílem bylo najít různé praktické příklady literárních překladů obecné češtiny do slovinského jazyka a analyzovat způsoby překládání nespisovných prvků, určit vhodnost překladatelských řešení z hlediska teoretického i praktického a nakonec také z hlediska čtenáře.

KLÍČOVÁ SLOVA: obecná čeština, stratifikace českého jazyka, stratifikace slovinského jazyka, teorie překladu, překládání nespisovných útvarů

KAZALO

1	Uvod	9
2	Cilji in metode dela	10
2.1	Cilji	10
2.2	Metodologija.....	10
3	Zvrstnost češkega in slovenskega jezika	12
3.1	Knjižne zvrsti.....	13
3.2	Neknjižne zvrsti	13
3.2.1	Splošnopogovorna češčina (obecná čeština)	15
3.3	Interesne govornice/polzvrsti	17
4	Teorija prevajanja.....	19
4.1	Ekvivalenca z vidika semantike in pragmatike	19
4.1.1	Formalna in dinamična ekvivalenca.....	20
4.1.2	Jiří Levý – funkcijska ekvivalenca.....	20
4.1.3	Hans J. Vermeer – teorija skoposa	22
4.1.4	Kriterialni model devetih principov	24
4.2	Ekvivalenca z vidika estetskosti	27
4.2.1	Estetski problemi prevoda.....	27
4.2.2	Prevedljivost: sociolekti, dialekti, idiolekti arhaizmi, večjezični originali	29
5	Analiza besedil	34
5.1	Radka Denemarková: Peníze od Hitlera.....	35
5.1.1	Ocena prevoda odlomka (Peníze od Hitlera) s stališča funkcijske ekvivalence	42
5.2	Josef Škvorecký: Prima sezóna	44
5.2.1	Ocena prevoda odlomka (Prima sezóna) s stališča funkcijske ekvivalence.....	52
5.3	Jáchym Topol: Sestra.....	52
5.3.1	Ocena prevoda odlomka (Sestra) s stališča funkcijske ekvivalence	63
6	Zaključek.....	64

7	Viri in literatura.....	67
7.1	Viri.....	67
7.2	Literatura	67
8	Priloge	71
8.1	Radka Denemarková: Peníze od Hitlera (2009: 103–107).....	71
8.2	Josef Škvorecký: Prima sezóna (1991: 20–21).....	76
8.3	Jáchym Topol: Sestra (1994: 284–285).....	79

1 UVOD

V diplomski nalogi se ukvarjamo s primerjanjem prevajalskih rešitev pri prevajanju čeških umetnostnih besedil ali njihovih delov napisanih v češkem splošnopogovornem jeziku v slovenski jezik. Češki splošnopogovorni jezik je neknjižna zvrst češkega jezika, ki opravlja zelo široko paleto funkcij v komunikaciji, zato ji je težko oz. nemogoče najti ustrezen ekvivalent med zvrstmi slovenskega jezika. Prevajanje je že samo po sebi zelo kompleksna dejavnost, v primeru, ko se prevajalec sreča z delom v tujem jeziku, ki vsebuje oz. je v celoti napisano v neknjižnem jeziku, postane celoten proces prevajanja še toliko težji, ker je potrebno najti ustrezno jezikovno rešitev v prevodu. V okviru prevajanja sicer obstajajo določene zakonitosti in priporočila, kako prevajati, katere postopke uporabljati, katerim elementom posvečati največ pozornosti, čeprav jasnih navodil ni in jih ne more biti, ker kljub vsem podobnostim in zakonitostim vsako umetnostno delo predstavlja svoj pojmovni svet in na specifičen način uporablja jezik. Tudi ob izhajanju iz teorije literarnega prevajanja potrebuje prevajalec še tisti dodatni element, ki ga lahko imenujemo občutek za besedilo in jezik oziroma talent. Toliko bolj, če želi biti kos določenemu prevajalskemu orehu, kot je npr. prevajanje besedila zapisanega v neknjižni jezikovni zvrsti v slovenščino. Ravno zato bi radi pogledali, kakšne rešitve obstajajo in koliko so le-te ustrezne. Izbrali smo tri češka literarna dela različnih avtorjev, ki so jih v slovenski jezik prevedli štirje različni prevajalci (pri prevodu enega dela sta sodelovala dva prevajalca), saj smo želeli ugotoviti, kako se prevajalski prijemi pri njih razlikujejo.

2 CILJI IN METODE DE LA

2.1 Cilji

Cilj diplomskega dela je analizirati prevajalske rešitve in ugotoviti, kako je mogoče in najbolj ustrezno prevesti besedilo zapisano v splošnopogovornem češkem jeziku v slovenski jezik. Pri tem se bomo osredotočili na stopnjo ekvivalence te češke jezikovne zvrsti v slovenščini z jezikovnega in funkcijskega vidika na primerih izbranih leposlovnih besedil.

2.2 Metodologija

Da bi lažje razumeli celotno problematiko in bili zmožni oceniti težave pri medjezikovnem posredovanju, smo v prvem delu diplomske naloge povzeli razlage o socialni zvrstnosti češkega in slovenskega jezika ter uporabne elemente iz teorije prevajanja.

V drugem delu sledi analiza izbranih odlomkov. Pri prevajanju neknjižnih zvrsti tujega jezika opazamo, da praksa težko temelji samo na teoriji, zato smo se tudi odločili izbrati tri izvorna češka literarna dela, ki vsebujejo splošnopogovorni jezik in jih nato primerjati s prevodi v slovenščino vseh treh oz. štirih prevajalcev, ker se zavedamo, da je pri tovrstnem prevajalskem procesu ekvivalenca prevoda v veliki meri odvisna od avtorjevih izkušenj in znanja ter občutka za besedilo.

Izbrana umetnostna dela v češkem jeziku so:

- Radka Denemarková: Peníze od Hitlera, 2009; prevedla Tatjana Jamnik: Denar od Hitlerja, 2010
- Josef Škvorecký: Prima sezóna, 1975; prevedla Frane in Zdenka Jerman: Prima sezona, 1993
- Jáchym Topol: Sestra, 1994; prevedla Nives Vidrih: Sestra, 2007

Iz vsakega dela bomo izbrali odlomek, ki je po našem mnenju reprezentativen glede uporabe splošnopogovorne češčine in ga analizirali z vidika adekvatnosti prevoda in prevodne ekvivalence. Posamezen odlomek bomo razdelili na posamezne povedi oz. krajše odstavke in jih oštevilčili. Vsak od treh odlomkov bo razdeljen na sklope, ki bodo vsebovali 2–6 primerov. Pod vsakim sklopom primerov bo analiza zasnovana na izpisu prvin

splošnopogovorne češčine in njihovi razvrstitvi v razpredelnico glede na glasoslovne in oblikoslovne razlike v razmerju do knjižnega jezika. Ravno tako bo besedišče splošnopogovorne češčine umeščeno v razpredelnico z dodatkom knjižne oblike in prevodom v slovenski jezik, ki se pojavi v izdanem besedilu. Nato bo pod vsakim sklopom primerov sledil komentar preostalih jezikovnih prvin (pogovorni izrazi, frazemi, tujke), ki so povzročale težave pri prevodu oz. je način prevoda pritegnil našo pozornost na podlagi ustreznosti oz. neustreznosti prevoda. Vodilo pri analizi in vrednotenju prevodov odlomkov bo vseskozi funkcijska ekvivalenca prevoda.

3 ZVRSTNOST ČEŠKEGA IN SLOVENSKEGA JEZIKA

Češki jezik

Slovenski jezik

<p>Knjižna češčina (spisovna čeština):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Knjižna pisana češčina s poetičnimi sredstvi (knižní čeština) - Knjižna nevtralna češčina (spisovná neutrální čeština) - Knjižnopogovorna češčina s pogovornimi sredstvi (hovorová čeština) 	<p>Knjižni jezik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zborni jezik - Splošno- ali knjižnopogovorni jezik
<p>Neknjižna češčina (nespisovna čeština):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Interdialekti med njimi tudi splošnopogovorna češčina (obecná čeština) - Narečja 	<p>Neknjižne zvrsti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pokrajinski pogovorni jeziki - Zemljepisna narečja
<p>Polzvrsti (poloútvary):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sleng (slang) - Žargon (profesní mluva) - Argo (argot) 	<p>Interesne govornice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sleng - Žargon - Argo

Členitev jezikovne zvrstnosti v slovenskem jeziku je nastala na podlagi češkega modela, ki ga je v svojih delih razvil Bohuslav Havránek, v slovenščino pa ga je prinesel Jože Toporišič. Prve pomembne definicije je oblikoval že na začetku 60. let, svoj model delitve jezikovnih zvrsti pa je razvil v prvi izdaji Slovenske slovnice leta 1976 (Maltarić 2004: 76). Kot številni svetovni jeziki sta tudi češki in slovenski jezik sestavljena iz več pojavnih oblik, vsaka od njih pa skupaj z ostalimi tvori celotno podobo jezika. Vse oblike so kategorizirane kot jezikovne zvrsti, ki se po Toporišiču ločijo na 5 snopov zvrsti: socialne, funkcijske, prenosniške, časovne ali zgodovinske in mernostne. Pri opisu zvrstnosti češkega jezika pa smo izhajali iz del Marie Čechové (1997, 2000). V nadaljevanju bodo podrobneje predstavljene posamezne jezikovne zvrsti v obeh jezikih. Na podlagi shematične delitve opazimo zelo podobno razvrstitev socialnih zvrsti obeh jezikov, zato jih bomo obravnavali hkrati.

3.1 Knjižne zvrsti

Knjižna češčina – spisovná čeština – je edina oblika narodnega jezika, ki je kodificirana in ima poleg ostalih funkcij narodno in splošno reprezentativno vlogo. Govorci jo večinoma uporabljajo le v določenih situacijah in do določenega razpona, predstavlja jim jezikovno sredstvo, ki se uporablja pri formalni komunikaciji (Čechová 1997: 38). Znotraj knjižne češčine, glede na uporabo pogovornih sredstev, ki imajo velikokrat podobne značilnosti kot neknjižna sredstva, predvsem pa gre za uporabo nevtralnih sredstev, ki niso stilno zaznamovana (*nádraží, škola, židle ...*), razlikujemo še govorjeno različico, imenovano **knjižnopogovorna češčina – hovorová čeština**. Kot primer knjižnopogovornih sredstev (krepki tisk) navajamo *koukat – hledět, pohlízet, dívat se, základka – základní škola, děkuju – děkuji ...* Poleg nevtralnih in pogovornih sredstev spadajo med knjižno češčino še poetična in arhaična sredstva, ki niso prisotna v splošnopogovornem jeziku in imajo zelo formalen značaj in zato zaznamujejo knjižni pisani jezik (Čechová 2000: 24). Meje med obema oblikama knjižne češčine je težko zarisati, ker se njuna sredstva v velikem odstotku prepletajo. Knjižna pogovorna češčina velja za manj formalno obliko knjižnega jezika (Čechová 1997: 40).

Enako vlogo kot *spisovná čeština* v češkem jeziku ima v slovenskem jeziku **zborni jezik**, ki je natančno predpisana, strožja različica knjižnega jezika. Predvsem ga pišemo oziroma beremo, govorimo pa le takrat, kadar nastopamo v javnosti, torej pred večjo skupino ljudi. Besede in pravila zbornega jezika so zapisane v jezikovnih priročnikih, učimo pa se jih tudi v šoli. Je edina jezikovna zvrst, ki je enaka po celotnem slovenskem govornem in kulturnem območju (Toporišič 2000: 15). Opis **knjižnopogovornega ali splošnopogovornega slovenskega jezika** bolj ali manj sovpada z opisom češkega pogovornega jezika. Splošno- ali knjižnopogovorni jezik je nekoliko manj stroga oblika knjižnega jezika, uporabljena zlasti v okviru neuradnega, pogosto zasebnega, sporočanja. Sicer je bistveno podoben zbornemu jeziku, vendar ni povsem enoten po celotnem govornem območju. Ne sledi strogim naglasnim pravilom in stavčni fonetiki. Značilna je, na primer raba nedoločnika brez končnega -i (t. i. kratkega ali pogovornega nedoločnika). Uporabljamo ga v pogovoru z ljudmi iz drugih delov Slovenije (Toporišič 2000: 16–18).

3.2 Neknjižne zvrsti

Uporaba neknjižnega češkega jezika je v nasprotju s knjižnim razdeljena z zemljepisnega in socialnega vidika. Enako velja za slovenski jezik.

Zemljepisna diferenciacija češkega jezika sorazmerno narašča glede na oddaljitev določene regije od Prage. Tradicionalna **narečja** danes postopoma izginjajo, v aktivnem govoru se ohranjajo predvsem med starejšimi generacijami na vasi, mlajše generacije jih uporabljajo kot svoj domači govor pri konverzaciji s starejšimi sorodniki, v govoru o stvareh za vsakdanjo rabo.

Na podlagi določenih skupnih znakov se lahko vsa češka in moravska narečja razdelijo na štiri osnovne skupine, med katerimi so moravska v primerjavi s češkimi malo bolj ohranjena:

1. Češka narečja:

- *středočeské nářečí* (osrednječeško narečje), ki je služilo kot podlaga za razvoj **splošnopogovorne češčine**,
- *jihozápadočeské* (jugozahodno češko narečje),
- *severovýchodočeské nářečí* (severovzhodno narečje).

2. Moravska narečja:

- *hanácká t. i. středomoravská nářečí* (srednjemoravska (hanaška) narečja),
- *moravskoslovenská nářečí* (moravskoslovaška narečja),
- *lašska oz. slezská nářečí* (šlezijaska (laška) narečja).

„**Interdialekt** je nadnarečna neknjižna zvrst (Minářová 2009: 13), ki predstavlja medstopnjo med narečji in knjižno češčino (Svobodová 2009: 11). Interdialekti nastajajo na osnovi podobnih lokalnih narečij, ki se zlijejo v eno večje nadnarečje. Češčina pozna naslednje interdialekte:

- a) srednjemoravski interdialekt (hanácký interdialekt),
- b) vzhodnomoravski interdialekt (moravskoslovenský interdialekt),
- c) šlezijski interdialekt (lašský interdialekt),
- d) splošnopogovorna češčina (obecná čeština)¹.“ (Peressutti 2013: 4–5)

¹ Splošnopogovorna češčina je v jezikovnih priločnikih tradicionalno predstavljena kot interdialekt (npr. Minářová 2009: 13, Svobodová 2009: 11), vendar je tovrstno poimenovanje, po mnenju nekaterih jezikoslovcev (npr. P. Sgalla), problematično (Peressutti 2013: 4–5).

Po J. Toporišiču se neknjižni slovenski jezik deli na zemljepisna narečja in na pokrajinske pogovorne jezike, ki so nadnarečja več zemljepisnih narečij. Neknjižne zvrsti so prostorsko ali pokrajinsko omejene, na podlagi tega je osnovana tudi njihova delitev.

Narečij je na celotnem slovenskem ozemlju okrog 50, zato je slovenski jezik eden od najbolj razčlenjenih slovanskih jezikov. Narečja med seboj ločimo po nekaterih glasovih in mestu naglasa, v besedah in njihovi obliki. Na podlagi podobnosti jih strokovnjaki povezujejo v osem narečnih skupin: koroška, primorska, rovtarska, gorenjska, dolenska, štajerska, panonska ter najmlajša kočevska. Narečij ne uporablja le kmečko prebivalstvo, temveč vsi govorniki, tudi izobraženci. V narečju predvsem govorimo, le redko pišemo (Toporišič 2000: 23–24).

Pokrajinski pogovorni jeziki so nadnarečja več zemljepisnih narečij. Jih je več, vendar kljub temu manj kot narečij, saj jih govorijo v več prostorskih enotah Slovenije. Vsak neknjižni pogovorni jezik se od knjižnega pogovornega loči v večjem številu narečnih prvin, zlasti glasovnih in besednih, je torej pokrajinsko obarvan, zato po govoru prepoznamo, npr. govornika s Koroške ali Primorske. Neknjižni pogovorni jezik ni primeren za javno govorno nastopanje, uporablja se le v vsakdanjih pogovorih ljudi iz iste pokrajine, kar ne izključuje mest (Toporišič 2000: 21–23).

3.2.1 Splošnopogovorna češčina (obecná čeština)

Splošnopogovorna češčina je neknjižna zvrst češkega jezika, ki se je razvila na podlagi osrednječeškega narečja, uporablja se predvsem na osrednjem in zahodnem delu Češke republike. V večji meri se uporablja v vsakdanjem govoru, prav tako se zlasti v zadnjih 20 oz. 30 letih pojavlja tudi v umetniških leposlovnih besedilih, ne samo v obliki premege govora, ampak tudi v sami pripovedi. Narečja, tudi interdialekti, prav tako kot knjižni jezik imajo svojo glasoslovno, oblikoslovno in skladijsko normo. Spodnja razdelitev prikazuje glavne razlike splošnopogovorne češčine v odnosu do knjižnega jezika. Shematičen prikaz razlik povzemamo po Sgallu in Hronku (Sgall, Hronek 1992: 27–69).

1. Glasoslovne razlike:

a) Samoglasniške:

- oženje é → í/ý (*dobré jídlo – dobrý jídlo, velkého – velkýho, polévka – polívka*)
- diftongizacija ý → ej (*stary – starej, cizí – cizej*)
- *sprememba, ki zadeva izgovorjavo: protetični v- pred samoglasnikom -o (*okno – vokno, o – vo*)
- sprememba ú → ou (*úřad – ouřad, úzký – ouzký*)
- podaljšanje samoglasnikov (*pivo – pívo, dveře – dvěře*)

b) Soglasniške:

- izpuščanje j- na začetku besede (*ještě – eště, jsem – sem*)
- izpuščanje vž na začetku besede pred soglasnikom (*vždyť – dyť, vždycky – dycky*)
- izpuščanje k na začetku besede pred soglasnikom d (*když – dyž, kdyby – dyby*)
- izpuščanje l na začetku/v sredini besede (*lžice – žice*)
- izpuščanje d v skupini -zd- (*prázdniny – prázniny, pozdní – pozní*)
- izpuščanje h na začetku besede (*hřeben – řeben, hřbitov – řbitov*)
- izpuščanje t na začetku besede (*tkanička – kanička, tkadlec – kadlec*)
- izpuščanje z znotraj besede (*vezmu – vemu*)
- enostavne spremembe soglasnikov s – š, s – c, š – č, čt – št, št – št', st – ct (*slupka – šlupka, ženská – žencká, menší – menčí, čtvrtek – štvrtek, vlašťovka – vlašť'ovka*)
- soglasniške spremembe pri izgovorjavi tujk s – z (*Renesance – Renezance*)

2. Oblikoslovne razlike pri pregibnih besednih vrstah:

a) Samostalniške:

- poenostavljanje sistema končnic (*páni/pánové – páni, sousedé – susedi, husité – husiti, hosté – hosti*)
- končnica -ama/-ema/-ma/-íme v orodniku množine (*pány – pánama, muži – mužema*)
- končnica –ách (*klucích – klukách, vlacích – vlakách, žácích – žákách*)
- krajšanje dolgih samoglasnikov v končnicah (*pánům – pánum, strojům – strojum, růžím – růžim*)

b) Pridevniške:

- sprememba -ý → -ej (*takový – takovej, hubený – hubenej, tmavý – tmavej*)
- sprememba -é → -ý (*mladého – mladýho*)
- homogenizacija končnic za posamezne spole v množini (*mladí* (m. živi), *mladé* (m. neživi, ž. sp.), *mladá* (sr. sp.) – *mladý*)
- končnica -ama (*mladými – mladejma, jarními – jarníma*)
- odsotnost mehčanja v imenovalniku množine (*mladí – mladý, angličtí – anglický*)
- sprememba c/z + i → ej (*cizí – cizej, cizích – cizejch*)

c) Glagolske:

- neizgovarjanje končnega -e v prvi osebi množine sedanjika pri glagolih 1., 2. in 3. vrste (*jdeme – jdem, mažeme – mažem*)
- izpad končnega -l pri deležniku na l moškega spola (*nesl – nes, pekl – pek*)
- krajšanje samoglasnikov v končnicah (*trpím – trpim, sázím – sázim*)
- spoj pomožnega glagola z zaimkom (*pořezal jsi se – pořezal ses, měla jsi – mělas*)
- sprememba -í v -ej ali izpuščanje končnega i (*trpí – trpej/trpějí, mají – maj*)

d) Zaimenske:

- končnica -ama (*námi – náma, těmi – těma*)
- krajšanje končniških samoglasnikov (*ním – nim, mým – mym*)
- skupne oblike za vse tri spole (*ti/ty – ty*)
- krajšanje samoglasnikov pri svojilnih zaimkih (*můj – muj*)

e) Števnike:

- skupna oblika za vse tri spole (*jedni, jedny* (mnž. in ž. sp.), *jedna – jedny*)
- krajšanje (*jedním – jedním*)
- končnica -ma v orodniku množine (*jedněmi – jedněma, třemi – třema*)
- dvojnice (*dvěma – dvoum/dvěma*)

3.3 Interesne govornice/polzvrsti

Interesne zvrsti oz. polzvrsti (*polouítvary*) so posledica socialne diferenciacije, ki se lahko podobno opišejo tako v slovenskem kot češkem jeziku.

Sleng je neformalna govorica, ki ni prepoznana kot standardna za jezik ali narečje govorca, a je razširjena v določenih okoljih kot izraz socialne pripadnosti. Je jezik iste starostne skupine/generacije. Znan je predvsem mladostniški sleng; današnji je poln neslovenskih besed, prevzetih iz tujih jezikov, predvsem iz angleščine (nekdaj so bile prisotne tudi besede iz nemščine in srbohrvaščine), čustveno zaznamovanih besed. Mladostniški sleng se nenehno spreminja kot potreba mladih po sporočanju na nov in nenavaden način, zato namesto domačih besed uporabljajo prevzete. Tudi sleng je delno pokrajinsko obarvan (Toporišič 2000: 25).

Žargon je socialna zvrst jezika, ki jo uporabljajo ljudje istega poklica, dela ali konjička. Poznamo, npr. žargon avtomehaničev, ribičev, zdravnikov ... Žargonski izrazi so nekakšni neuradni strokovni izrazi posamezne stroke in so človeku druge stroke ponavadi težko razumljivi (Toporišič 2000: 26).

Argo ali latovščina je jezik skrivnih družb, zaprtih skupin na obrobju družbe (tatovi, narkomani, prekupčevalci ...). Ta jezik je namenoma zaprt – razumljiv le pripadnikom teh organizacij. Iz slovenske preteklosti je znana rokovnjaška latovščina (Toporišič 2000: 27).

4 TEORIJA PREVAJANJA

Cilj vsakega prevajalca je oz. bi moral biti, da se kar najbolj približa izvirnemu besedilu in učinku, ki ga izvorno besedilo dosega pri bralcu. Pri prevajanju ni prostora za interpretiranje izvirnega besedila, da bi bilo le-to morda bralcu razumljivejše, ampak za posredovanje med avtorjem in bralcem, ki se zaradi neznanja izvirnega jezika dela ali drugih okoliščin posluži prevoda. Manj ko je posredovanje opazno, večji je odstotek doseganja ekvivalence prevoda do izvirnega besedila, kar pa je vse prej kot lahka naloga, zato morajo prevajalci poleg dobrega znanja jezikov izhajati tudi iz teorije prevajanja.

Pred analizo besedil bomo povzeli segmente iz teorije prevajanja, ki bodo relevantni za izhodišče empiričnemu delu diplomske naloge. Češki strukturalist Jiří Levý je postavil temelje teoriji literarnega prevajanja, tako da se bomo opirali zlasti na njegovo delo *Umění překlada*, in sicer na drugo dopolnjeno izdajo ter opremljeno z uvodno besedo Karla Hausenblas, ki je izšla leta 1983 v Pragi. Prva izdaja je izšla leta 1963. V uvodu Hausenblas izpostavi dve vodili, ki ju je Levý upošteval pri pisanju dela, in sicer prevod s funkcijskega stališča, kar pomeni, da je poglobljena naloga prevoda vplivati na bralca tako, kot je na bralca vplivalo besedilo v originalni obliki. Drugo vodilo je semiotika umetnosti, na podlagi katerega Levý razlikuje, kaj je tisto, kar je potrebno obdržati iz originala in kaj opustiti. Karakteristike jezika in kulturne tradicije ne morejo biti v prevodu nevtralnno zaznamovane, ampak tako, da delujejo nevtralnno v jeziku, v katerega se delo prevaja (Vear 2001: 8–9).

Drugo pomembno teoretično prevodoslovno delo, iz katerega izhajamo, je monografija slovenskega prevajalca in prevodoslovca Štefana Vevarja *Temeljni aspekti in principi teorije literarnega prevajanja* (2001), v kateri predstavi nov normativni teoretski model, ki ga je izdelal, da bi z njegovo pomočjo povezal teorijo in prakso literarnega prevajanja (Vear 2001: 8).

4.1 Ekvivalenca z vidika semantike in pragmatike

Pri prevajanju besedila iz enega v drug jezik iščemo najboljši približek oz. ekvivalenco, zato je ta osrednji pojem obravnavan v prevodoslovju. Je nesporno izhodišče v okviru prevodoslovja in teorije prevajanja, vendar ne gre za enoznačen pojem, katerega doseganje bi se dalo izmeriti, hkrati pa predstavlja nedosegljivo v prevodni praksi in zgolj v teoriji možno

enakovrednost. Pristop za katerega se Vevar odloči, ne razume ekvivalentnosti kot absolutnega vodila, ali je določen prevod ekvivalenten ali ne, ampak se sprašuje, katero stopnjo enakovrednosti je prevod dosegel v primerjavi z izvornim besedilom (Vear 2001: 31).

4.1.1 Formalna in dinamična ekvivalenca

Eugen Nida je bil eden od začetnikov teorije prevoda. Nida opozarja, da v prevajanju ne obstaja nekaj takega kot je „identičen prevod“, prevajalec pa mora kljub temu težiti k prevodu, ki bo najbližji naravni ekvivalent izvornemu besedilu. Iz tega sledita dve smeri v prevajanju; formalna in dinamična ekvivalenca.

Preden definiramo enega od njegovih večjih doprinosov v prevodoslovju, dinamično ekvivalenco, ki je nasprotovala zagovornikom semantične ekvivalence, naj najprej pojasnimo termin formalne ekvivalence. Formalna ekvivalenca oz. formalno ekvivalenten prevod je naravnian v strogo prevajanje, pri čemer je potrebno upoštevati tudi obliko in vsebino. Formalna ekvivalenca je prisotna pri prevajanju poezije v poezijo, posameznega stavka v stavek in koncepta v koncept. Prevajalec, ki se poslužuje formalne ekvivalence želi, da prevod po obliki in obsegu doseže čim višjo raven podobnosti originalu. Medtem ko pri dinamični ekvivalenci, ki se lahko opredeli tudi kot naravna ekvivalenca, govorimo o doseganju enakega odziva pri bralcu prevoda, kot ga je doživel bralec originala, iz česar sledi, da pristop dinamične ekvivalence daje prednost sprejemu pri bralcu pred samo obliko (Nida 1964: 165).

4.1.2 Jiří Levý – funkcijska ekvivalenca

Precejšen vpliv na teorijo prevajanja 20. stoletja je imelo funkcijsko stališče oz. funkcijsko razumevanje strukturnih pojavov. Na Češkem ga je leta 1913 prvič zasnoval Vilém Mathesius, eden od poznejših ustanoviteljev in vodilni član Praškega lingvističnega krožka. Funkcijsko stališče je pojasnil na primeru pesniških besedil, ki se izkazuje kot vodilo, da se umetniški učinek lahko izrazi tudi drugače, kot samo s tistimi sredstvi, ki so bila uporabljena v originalu, enaka sredstva v drugem jeziku imajo velikokrat popolnoma drugačen učinek kot v jeziku izvirnika. To pomeni, da se umetniški učinek spremeni, čeprav je doseg ravno tega najpomembnejši, pomembnejši od uporabe enakih jezikovnih sredstev (Levý 1983: 25).

Tako je Levý izhajal iz funkcijskega pristopa k ekvivalenci izvirnika in prevoda. Ekvivalenco razume kot sovplivanje dveh norm, kot normo reproduciranja in normo umetniškega; v razmerju do literarnega dela oblikujeta vrednostno normo, ki služi kot podlaga za prevodno analizo in kritiko (Vear 2001: 32). Levý se je opiral na prevodno prakso, ki je po njegovem mnenju razdvojena na metodo, po kateri naj se prevajalec raje kot na formalne značilnosti besedila osredotoča na semantično in estetsko vrednost prevoda, tak princip označi kot „svobodno“ metodo, na nasprotni strani pa „zvesto“ metodo, na podlagi katere si prevajalci za cilj postavijo natančno reprodukcijo predloge. Zgodovina prevajanja kaže, da je bila, npr. v času renesanse zvestoba prevoda mišljena kot natančno tolmačenje, medtem ko je romantikom predstavljala reprodukcijo nacionalnih in individualnih posebnosti (Vear 2001: 33). „Za realistični prevod sta po Levýju potrebni obe kvaliteti: prevod mora biti po svoji naravi čim zvestejša reprodukcija izvirnika, predvsem pa polnovredno literarno delo, kajti tudi najpopolnejša besedna zvestoba je sicer brez vrednosti in zaman, če nima estetskega učinka.“ (Vear 2001: 33)

Potrebno je še omeniti, da je bil Levý zaradi uporabe termina „realistični prevod“, ki ga je oblikoval na podlagi sovjetske teorije prevajanja, deležen mnogih kritik. Pojem „realizem“ naj ne bi bil razumljen v literarnozgodovinskem pomenu, ampak v filozofskem, kot gnoseološko stališče. V takšnem pomenu se je termin „realistični prevod“ uporabljal za starejše pojme „adekvatni“, „enakovredni“ prevod (Levý 1983: 35). „Že v svojem prvem večjem delu s področja teorije prevajanja (v *Čeških teorijah prevoda*) Levý pod pojem „realistično“ uvrsti vse, kar „pripomore k pravilnejši in umetniško vrednejši interpretaciji predloge“. Ta definicija pa je – kot so ugotovili kritiki – tako široka in dvoumna, da je po njej lahko nasprotje „realističnemu prevodu“ samo slab prevod.“ (Maltarić 1997: 22)

Po Levýju prevod nikakor ne more biti enak izvirnemu oz. originalnemu besedilu, vendar pa mora enako oz. približno enako učinkovati na bralca. Prispodoba, ki jo Levý opiše v *Umění překlada* in Vear povzame (Vear 2001: 33) prevajalca vidi kot režiserja v gledališču, ki mora pozornost nameniti perspektivi: vednost, ki jo poseduje bralec prevoda, je drugačna od vednosti bralca originala, kar povzroči, da bi določene dele lahko narobe razumel ali pa jih sploh ne bi razumel. S to ponazoritvijo se Levý dotika pragmatike, zlasti pragmatično obarvanih principov ekvivalence, predvsem principa relativizacije. Na podlagi ugotovljenega „naj prevajalec v prevodnem procesu ne ohranja formalnih značilnosti besedila temveč njegovo semantično in estetsko vrednost“ (Vear 2001: 33).

4.1.3 Hans J. Vermeer – teorija skoposa

Opis zakonitosti teorije skoposa bomo povzemali po Š. Vevarju (2001), on pa je izhajal iz dela Katharine Reiß in Hansa J. Vermeerja z naslovom *Temelj splošne teorije prevajanja* (Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie, 1991).

Teorija skoposa je temelj vsem funkcijsko naravnanim oblikam prevajanja. Utemeljitelja te teorije sta Katherine Reiß in Hans J. Vermeer. „Skopos“ (grško: „cilj“) predstavlja namen prevoda oz. funkcijo, ki naj bi jo prevod opravljal za bralca v ciljni kulturi. Ciljno besedilo tako dobi pomembno vlogo. Poleg tega teorija skoposa vključuje tudi faktor pragmatičnosti, kateremu se do sedaj ni namenjal večje pozornosti (Vear 2001: 20, Ožbot 2006: 30–31).

Mnogi teoretiki so teorijo skoposa označili za neprimerno teorijo literarnega prevajanja, in sicer iz dveh razlogov. Prvi razlog deloma izhaja iz linearnega funkcionalizma teorije skoposa, na podlagi katerega naj bi teorija iz enega vzroka sklepala na eno razvidno posledico, ki je osredotočenost na ciljno besedilo. Prevod ne bi smel biti ovrednoten kot neustrezen na račun drugih kategorij, posebej kar zadeva leksikalne, sintaktične in stilistične parametre. Drugi razlog pa ji očita zanemarjanje ukvarjanja s kategorijo estetsko-slogovnega. Kljub temu da se obeh trditev ne da ovreči, je teorija skoposa vpeljala pragmatično kategorijo, ki je bila do sedaj prezrta in je velikega pomena za teorijo literarnega prevajanja. S tem je bilo vpeljano tudi novo razumevanje prevoda, ki ne temelji več samo na semantični oz. semantično-slogovni jezikovni operaciji, ampak predstavlja kompleksni transfer v znamenju pragmatičnih intenc (Vear 2001: 49).

„Teorija skoposa je prevajanje dvignila iz zgolj jezikovno-semantičnega okvira in ga definirala kot kulturni transfer, izpeljala je premik prevodne orientacije (iz orientacije po izvornem besedilu v orientacijo po ciljnem besedilu in s tem po ciljnem literarnem sistemu ter kulturnem kontekstu). Z jasno definicijo skoposa (cilja) je pomagala literarnemu prevajalcu do dosledne in zavestne strateške drže, ki je daleč od pojmovanja, da je izvorni tekst edino veljavno vodilo. Ravno literarna besedila so namreč tako odprta za različne prevodne interpretacije, da stalna navzočnost transparentnega skoposa v prevajalčevi zavesti lažje pripelje do tako zaželene prevodne doslednosti in koherentnosti.“ (Vear 2001: 53–54)

Iz napisanega je razvidno, da Vevar priznava teorijo skoposa kot nosilko napredka v teoriji literarnega prevajanja, čeprav ocenjuje, da bi funkcionalistična koncepcija teorije skoposa potrebovala delno redefinicijo za namene literarnega prevajanja. Reiß/Vermeer ne priznavata teksta v smislu potencialnosti, zanju začne obstajati šele, ko je konkretiziran pri ciljnem občinstvu. Vevar si zastavi vprašanje, na kaj naj se opre cilj posrednika teksta, če tekst sploh še ni tekst oz. resničnost zanj še ne obstaja (Vear 2001: 54).

Vear kot problematično točko izpostavi še dominanco principa skoposa, zagovarjata jo Reiß in Vermeer, ki lahko posledično izniči pomembne kriterije literarnosti, zato je po Vevarju dominantnost skoposa potrebno razumeti „tako, da lahko sicer – kadar je v navzkrižju z drugimi kriteriji in kategorijami – okrni njihovo veljavo, ne more pa jih ukinjati“ (Vear 2001: 55).

Glede na pomanjkljivosti teorije skoposa, ki jih Vevar izpostavlja v svojem delu, se je odločil za izpeljavo njene redefinicije. V nasprotju z Vermeerjem trdi, da je skopos povezan tudi s tem, kar je zapisano v izvornem besedilu. S to predpostavko je Vevar skopos izhodiščnega besedila uvrstil v splošni pojem skoposa. Pravi, da na to implicira že izbira grške besede za poimenovanje „cilja“, „namena“, „smotra“, zamišljenega v najširšem smislu, ki „kot prevodna kategorija zajema naslednja vprašanja:

- v kateri kulturni kontekst prevajamo literarno delo;
- v kateri literarni sistem konkretnega kulturnega konteksta ga želimo integrirati;
- v katero besedilno vrsto znotraj tega sistema;
- kakšne so značilnosti, pričakovanja in kompetence ciljnega bralstva;
- katere so bistvene značilnosti ciljne bralske skupine;
- kakšni so pragmatični cilji ciljnojezičnega založništva;
- kakšne so posebne zahteve konkretnega založnika v razmerju do konkretnega prevoda;
- kakšne strategije ima konkretni prevajalec in kako se te ujemajo s cilji založništva oziroma založnika (oziroma ali so morda z njimi v navzkrižju);
- kateri so originalu imanentni cilji, ki kljub „filtru“ prevodnega procesa tudi v translatu težijo k izpolnitvi?“ (Vear 2001: 56–57)

Na podlagi predstavljenega funkcionalnega polja skoposa se Vevar (2001: 57–58) odloči za trojno delitev skoposa na:

1. „eksterni skopos“, ki je določen s ciljnim besedilom in zajema ciljni kulturni kontekst;

2. „subjektivni skopos“, ki je določen tako z izhodiščnim kot s ciljnim besedilom in pomeni avtonomno naravnost prevajalca, za katero je težko začrtati oprijemljive meje;
3. in „inherentni skopos“, ki je določen z izvornim besedilom in teži k temu, da bi se ta čim bolj popolneje udeležil v prevodu.

Kot povzetek omenjenih tez sledi še Vevarjeva redefinicija teorije skoposa: „... z diferenciacijo pojma skoposa in zlasti s postuliranjem tako imenovanega inherentnega skoposa sem odpravil pretirano izločenost izvirnega besedila in okreplil ekvivalenčno zvezo med njim in ciljnim besedilom. S tem sem, menim, tudi skoposu kot pomembni ekvivalenčni kategoriji dodelil dostojnejšo vlogo.“ (Vear 2001: 58)

4.1.4 Kriterijski model devetih principov

Na podlagi trihotomnosti fenomena ekvivalence, semantike, pragmatike in estetike, je Vevar (2001: 58–68) oblikoval in utemeljil kriterijski model devetih principov. Uravnoteženo celoto vseh treh med seboj komplementarnih teorij poimenuje „ekvivalenčna stopnja“, ki je osrednji termin mnogoplastno strukturiranega principa.

Kriterijski model predstavlja instrumentarij, s katerim se lahko v prevodni praksi ovrže ali legitimira vsako prevodno odločitev. Sledečih devet principov je semantično, pragmatično, estetsko ali interaktivno zaznamovanih:

1. Princip semantične ekvivalence

Semantična raven je v besedilu večplastno in hierarhično zasnovana, v prevodu jo je potrebno ohranjati s prioritetskimi ravnmi. Po kriteriju pomembnosti so konotativna, kontekstualna in tekstualna raven v literarnem prevodu pred denotativno oz. referencialno, zato se jim v prevodni praksi dodeljuje prioriteta.

2. Princip konvencije

Princip konvencije temelji na predpostavki, da mora prevodni proces na različnih nivojih potekati v smislu konvencije, kar pomeni, da se besedne zveze, različne jezikovne strukture ali stavčne enote naj ne bi prevajalo s formalno istovrstnim ekvivalentom (deležnik z deležnikom iste vrste ipd.), ampak z ekvivalentom, ki je

uveljavljen v ciljnem jeziku in ciljnem literarnem sistemu kot enakovreden izhodiščnemu. Princip poleg sintaktične in leksikalne ravni zajema tudi druge: kontekstualno, tekstualno, slogovno-estetsko, splošno naravo izhodiščnega in ciljnojezičnega literarnega sistema ter kulturnega konteksta.

3. Princip dedukcije

Na podlagi principa dedukcije morajo biti prevodne odločitve sprejete na osnovi vertikalne prioritete osi, ki vodi od splošnega k posameznemu, hkrati vsaka sprejeta prevodna odločitev vpliva na osi pod in nad sabo. Hierarhija tako vodi od besedne ravni preko besedila v celoti do literarnega sistema (intertekstualnost) in do kulturnega konteksta. Če pojasnimo bolj nazorno, dotično mesto v stavku je potrebno prevesti v soodvisnosti do celotnega stavka, odstavka, poglavja in tudi celotnega besedila, kjer je potrebo upoštevati tudi ciljnojezično literarno tradicijo in kulturni kontekst. Posledično so sprejete odločitve tudi ekvivalentnejše. Upoštevanje tega načela pripelje do zaokroženosti, koherentnosti in konsekventnosti prevodnega izida.

4. Princip razumljivosti

Princip razumljivosti kot eden od samoumevnih, vendar kljub temu nezanemarljiv za izpostavitve, narekuje, da mora biti vsako delo prevedeno tako, da bo mogoča njegova konkretizacija pri ciljnem bralstvu, kar imenujemo načelna ali primarna razumljivost. Sekundarna razumljivost oz. berljivost pa narekuje enakovredno berljivost prevoda v odnosu do originala. Vevar se je na tem mestu osredotočil predvsem na semantično in slogovno raven prevoda. Sekundarna razumljivost mora tako omogočati bralcu prevoda enak ali vsaj podoben bralni tempo, kot to velja za bralca izvirnika.

Stopnja ekvivalence v prevodu ni zadovoljiva, takoj ko na najsplošnejši ravni ni izpolnjena katera od bistvenih kategorij, tudi če je zadoščeno ostalim. Med te spadajo estetsko obarvani principi: princip ohranitve literarnosti, ohranjanja slogovno-estetske prvine, neprepoznavnosti prevoda kot takega in princip gospodarnosti.

5. Princip ohranitve literarnosti

Da so dela, ki nastanejo kot produkt literarnega prevajanja upravičeno označena kot literarna, mora biti zadoščeno principu ohranitve literarnosti. Literarni proces lahko iz dotičnega gledišča razdelimo na 3 faze, ki so neodvisne od časovnega zaporedja:

- 1. faza: strukturno potujevanje;
- 2. faza: namerna nevtralizacija (raztujevanje) tujih struktur, s čimer se ustvari nevtralna struktura, sprejemljiva za ciljnojezično bralstvo, ki pa še ni literatura;
- 3. faza: novo in namerno potujevanje, da z estetizacijo in poetizacijo ohranimo oz. besedilu vrnemo literarnost.

6. Princip ohranjanja slogovno-estetske kategorije

Princip obsega številne analogne strategije, s katerimi prevajalec skuša estetsko-slogovne prvine izvirnika prenesti v prevod. Več pozornosti mu bomo posvetili v podpoglavju 4.2.

7. Princip neprepoznavnosti prevoda kot takega

Če na precej enostaven način opišemo princip neprepoznavnosti prevoda kot takega, lahko to storimo s stavkom, naj prevod ne nosi pečata reproduciranosti, ker le-tega ne nosi niti originalno besedilo. „Princip meri na oslabitev in nevtraliziranje izraznih sredstev, ki jih občutimo kot tujke, ter na iskanje in spodbujanje tistih, ki jih je z namenom literarne avtentičnosti mogoče izbrskati v ciljnojezični literarni tradiciji.“ (Vevar 2001: 66–67)

8. Princip gospodarnosti

Sledenje principu gospodarnosti pomeni odpravo tistega jezikovnega preobilja ali redundance (poljudno poimenovanje bi bilo „prazen tok besed“), ki je neločljiva lastnost prevodnega procesa, do druge oblike redundance naj bi prihajalo zaradi premajhne potence prevajalcev, slednja je zagotovo lažje odpravljiva. Pri principu gospodarnosti ne gre toliko za problem jezikovne gostote, ki bi posledično pomenila veliko semantično gostoto, temveč za večjo semiotično zasičenost v razmerju do njene semantične povednosti.

9. Princip relativizacije

Pri principu relativizacije se udejanja horizontalna os, ki prečka vse druge principe in tako predstavlja skupni imenovalac. Relativizacija poteka na vseh ravneh prevodnega procesa, kar pomeni od besedne ravni in vse do nivoja kulturnega konteksta. „Relativizacija predpostavlja tak prevodni postopek, pri katerem dosežemo modifikacijo najrazličnejših, hierarhično rangiranih jezikovnih, literarnih in slogovnih

kategorij originala, tako da te sicer ohranijo svojo temeljno naravo in funkcijo, ne pa tudi svoje izrazne in pomenske zgradbe.“ (Vevar 2001: 68)

4.2 Ekvivalenca z vidika estetskosti

Ravno tako kot so semantična in pragmatična razmerja med originalom in prevodom označena s heterogenostjo, kompleksnostjo in diferenciacijo, enake lastnosti pripisujemo tudi estetskim razmerjem. Vprašanje estetskosti bomo, kot smo že nakazali pri navajanju kriterialnega modela devetih principov, obravnavali v okviru ekvivalenčne zahteve, kajti tudi kategorijo estetsko-slogovnega pojmujeemo kot ekvivalenčno kategorijo (Vevar 2001: 87).

„S strukturnega gledišča so jeziki precej heterogeni v svoji zgradbi, so bodisi primarno analitično ali primarno sintetično strukturirani, nižje ali višje razviti v svoji leksiki, svojem besedotvorju ali sintaksi in imajo vsi zelo specifičen odtis svojega kulturnega okolja. Formalno enake ali podobne strukturne kategorije nikakor nimajo iste statusne vrednosti v različnih jezikih, zato kaže njihove prevodne vrednosti razumeti analogno. Pomeni, da jih v ciljni jezik ne kaže prevajati imitativno, temveč analogno, torej s strukturno drugačnimi, a funkcijsko podobnimi ustrežki v ciljnem jeziku.“ (Vevar 2001: 89)

4.2.1 Estetski problemi prevoda

Naslov podpoglavja sovpada s tretjim poglavjem prvega dela Levýjeve *Umetnosti prevoda*, po katerem bomo povzeli upoštevanje kategorije estetskosti v prevodu.

Eden od problemov literarnega prevajanja, ki ga Levý izpostavi, sta dve normi prevajanja:

- reprodukcijska (zahteva po svobodi, doseganju originala) in
- norma estetskega oz. umetniške lepote (zahteva po lepoti).

Za „zvesto“ metodo prevajanja označuje reprodukcijsko, poslužujejo se je tisti prevajalci, ki jim glavni cilj predstavlja reprodukcija predloge. Na drugi strani imamo „svobodno“ prevajalsko metodo, pri kateri igra glavno vlogo lepota, kar pomeni estetsko in miselno bližino v razmerju do bralca, da bi s prevodom nastalo izvirno umetnostno delo v drugem jeziku – ciljnem jeziku prevoda. Levý še poudari, da sta pri prevodu obe lastnosti nepogrešljivi (Levý 1983: 86–87).

Levý se ukvarja tudi z vprašanjem funkcije prevoda v narodni kulturi. Razen dihotomije med semantičnim in estetskim je Levý izpostavil še drugo dihotomično danost, saj vsak prevod postane del literature naroda, v katerega je bil posredovan, kar pomeni, da opravlja podobne funkcije, ki jih opravlja tudi izvirno literarno delo nastalo v jeziku danega naroda. Na drugi strani ne smemo zanemariti še dodatne spoznavne funkcije, in sicer vsako prevedeno literarno delo nas tudi informira o originalu in o tuji kulturi (Levý 1983: 96).

V povezavi s problematiko izvirnosti in reprodukcije prevoda je Levý izpostavil tri elemente oz. stališča v odnosu do prevoda (Levý 1983: 100):

1. **Klasični prevod.** Sprašuje se, ali je možen tako imenovani idealni in vsaj za eno generacijo normativni prevod, ali lahko obstaja več prevodov istega dela.
2. **Prevajalska tradicija.** Za razliko od ustvarjalnega dejanja izvirnega umetnika je prevajanje zaznamovano z reprodukcijsko dejavnostjo, ki se ponavlja, zato se pri večjih delih, ki se prevajajo pogosteje, izoblikuje prevajalska tradicija. Prevajalec opisanega dela se vsekakor poslužuje predhodnih prevodov, vendar mora paziti, da s tem ne ogroža izvirnega značaja prevajanega dela. V nekaterih primerih je prevajalska rešitev prejšnjih generacij že postala del narodove kulturne zavesti, kar se kaže kot pritisk prevajalske tradicije.
3. **Prevajalčeva ustvarjalnost.** V večji meri je omejena na jezikovno področje, ne samo na leksikalni, ampak tudi na stilistični ravni. Prevajalec lahko in je tudi upravičen, da razvije svojo jezikovno ustvarjalnost, ampak le v primerih, ko v svoj jezik prenaša stilistična sredstva, za katera v okviru njegove lastne literature še niso uveljavljena ustrezna sredstva.

Pri tehniki prevajalčevega dela izstopa pri prevodu literarnega dela dihotomija oz. povezana raznolikost splošnega in posameznega. Nasproti splošnemu pomenu (pojmovnemu in emotivnemu) in nasproti splošni obliki se uveljavlja področje posebnih lastnosti: jezikovno gradivo in zgodovinsko (narodno in časovno) pogojena vsebina in oblika. Zvesti prevod poudarja posebne elemente, zato dopušča zamenjavo jezikovnega gradiva, ostale prvine, ki so usmerjene k enkratnosti, pa ohranja kot del kolorita, pogosto na račun razumljivosti, na račun splošnega pomena. Splošni prevod poudarja splošno. Ohranja splošno vsebino in obliko ter nadomešča celotno področje posebnega: narodno in časovno specifičnost originala zamenja z narodno in časovno specifičnostjo okolja, v katerega delo vnaša, kar lahko v skrajnem primeru vodi k povsem novi lokalizaciji in s tem k aktualizaciji (Levý 1983: 112).

V skladu z Levýjevo dihotomijo splošnega in posameznega Vevar povzema, da je potrebno optimalne prevodne strategije zelo diferencirano in preiščeno zajemati iz obeh principov, splošnega in posamičnega/specifičnega. Konkretnost je tista lastnost, ki dela literarnost, medtem ko so posplošitve naravnane zoper njo. Logičen zaključek bi bil, da bi se jim bilo v prevodu dobro izogibati, vendar temu nasprotuje dejstvo, da bi posamično, podvrženo generalizacijam, ki sicer predstavlja zelo specifično referenčnost znotraj izhodiščnega besedila (literarna tradicija, kultura, časovna in nacionalna determiniranost), hitro izgubilo komunikativno, semantično in estetsko funkcijo, če ga ne bi relativizirali oz. posplošili (Vear 2001: 102–103).

4.2.2 Prevedljivost: sociolekti, dialekti, idiolekti arhaizmi, večjezični originali

Ker smo se v diplomski nalogi odločili posvetiti problematiki prevajanja neknižne zvrsti izhodiščnega jezika, se bomo v podpoglavju osredotočili na predstavitev pristopa k prevajanju neknižnih izvirnih besedil po Katarini Kovačič (1991: 20–27), Mateju Rodetu (1991: 28–31) in Štefanu Vevarju (2001: 116–118) ter navedli, s kakšnimi problemi se v omenjenem kontekstu srečujejo prevajalci in kakšne so možnosti za rešitve, da bi se hkrati ohranile vse tri osnovne ravni ekvivalence.

Takrat, ko jezika v originalu ni več mogoče opredeliti kot nevtralnega glede uporabe izraznih sredstev zaradi lastnosti, kot so diferenciranost, arhaiziranost, dialektiziranost, sociolektiziranost, idiolektiziranost, dopolnjenost z drugimi jeziki ali ker avtor z njim namerno eksperimentira, si je potrebno v prevodu vedno prizadevati za ohranitev specifičnih jezikovnih posebnosti.

Za ohranjanje specifičnih jezikovnih posebnosti pri prevajanju se odločimo, ko so v literarnem izvorniku uporabljene različne jezikovne zvrsti, s pomočjo katerih so protagonisti karakterizirani po razredni ali slojni pripadnosti ali pa so opredeljeni po skupinskih značilnostih. Če literarno osebo zaznamuje mladostniški žargon, lahko v prevodu uporabimo ustrezen ciljnojezični mladostniški žargon. Avtorjeva namerna arhaizacija naj bo izhodišče tudi za prevajalca, ki naj poskuša v prevodu doseči približno enako stopnjo arhaizacije ciljnega jezika. Srečamo se lahko tudi z drugačno vrsto arhaizacije, in sicer z diahronično porojeno arhaizacijo (zaradi časovnega dejavnika – če je prevajano delo napisano v preteklosti v jeziku, ki je danes arhaičen, v času nastanka dela pa je bil nevtralen), naj se jo v

prevodnem smislu zaradi njene sekundarnosti pusti ob strani. „Če prevajamo literarno delo sto ali več let po njegovem nastanku, je treba prevod ne glede na to izpeljati na temelju njegove primarne, zgodovinsko ugotovljive recepcije, ki je čas ni mogel relativizirati.“ (Vearar 2001: 117)

Za do sedaj našete prevajalske probleme so se sorazmerno enostavno našle rešitve. Stopnja problematičnosti se precej zviša pri določanju prevajalskih rešitev pri uporabi dialekta v izvorniku. Zavedamo se, da je potrebno diferencirati jezik od prevladujočega jezika prevoda, hkrati pa je težko najti ustrezen ekvivalent za dialekt. Če se zanj uporabi vsaj do ene mere ustrezajoče narečje v ciljnim jeziku, se poveča tveganje, da ga bodo bralci lahko razumeli kot potujitev – kot nekaj domačega, kar ne spada v svet izvornika. V takem primeru se je morda bolje odločiti za posplošitev in uporabiti nevtralni pogovorni jezik, ki ni zaznamovan z narečno lokalizacijo.

V 15. prevajalskem zborniku se Matej Rode (1991: 28–31) v svojem članku posveča narečju kot prevajalskemu problemu, in sicer pravi, da je z vidika prevajalske vede raba narečja v kateri koli obliki informacija prve stopnje, se pravi táka, ki jo prevajalec v prevodu vsekakor mora ohraniti. Bralec prevoda mora začutiti, da je bilo besedilo izvornika napisano drugače, kot zahteva knjižni jezik izvornika. Za uresničitev te zahteve prevajalska veda pozna nekaj načinov. Najbolj znani so zanemaritev, uporaba kakega narečja jezika prevoda, navidezno narečje in premik v drugo jezikovno plast.

- a) Prvega, zanemaritev, doseže prevajalec tako, da pri bralcu sploh ne skuša doseči občutka, da ima izvornik opravka z narečjem. Za tako rešitev se prevajalec navadno odloči v primeru, ko je celotno besedilo izvornika napisano v narečju in domneva, da je avtor želel s tem neko narečje povzdigniti na raven knjižnega jezika, da je skušal to narečje standardizirati.
- b) Drugi način je, da prevajalec izbere tako narečje svojega jezika, jezika prevoda, in vanj prestavi besedilo, ki je v izvorniku napisano v narečju. Vendar je v tem primeru potrebno storiti še mnogo več, kot le prestaviti besedilo v narečje drugega jezika, potrebno je spremeniti tudi kraj dogajanja, imena junakov itd. Celoten prevod na koncu ni več prevod ampak priredba.

- c) Tretja možnost je, da prevajalec narečje v izvorniku le nakaže. S primerno vključitvijo posameznih prvin kakega narečja jezika prevoda skuša opozoriti bralca, da ima opravka z narečjem tudi v izvorniku.
- d) Četrta rešitev je, da se prevajalec odpove narečju jezika prevoda in skuša umetniški učinek, ki ga je hotel doseči avtor izvornika z rabo narečja, doseči z rabo kake druge ravni jezika prevoda. Navadno je to nižje pogovorni jezik, včasih tudi sleng. To je v zadnjem času najbolj razširjen način reševanja problema.

V duhu četrte rešitve tudi Irena Kovačič (1991: 20–27) strne svoje izsledke glede prevajanja narečja. Piše, da se rešitev za prevajanje narečja, oz. kadar popolne enakovrednosti ni mogoče doseči, ponavadi ponuja v obliki uporabe splošnega pogovornega jezika, ki v primerjavi z narečjem velja za neoznačenega. Splošni pogovorni jezik naj se poskuša čim bolj približati karakteristikam prevajanega narečja. Na srečo je pogovorni jezik dovolj fleksibilen, da se da vanj vplesti tudi slengovske in žargonske besede in tako poiskati čim višjo stopnjo ekvivalentnosti ter poskrbeti, da je izražena neposrednost in življenjskost.

Nekoliko lažja situacija je pri prevajanju idiolekta, ki je značilen način dikcije oziroma govorjenja določenega človeka. Idiolekt oz. osebni način govora je večkrat povezan z značajskimi lastnostmi literarne figure, lahko gre za jecljavca, šaljivca, pikolovca itd. To nam je lahko v precejšnjo pomoč, ker si lahko ustvarimo ustrezno predstavo o dikciji, ki se v formalnem smislu sicer razlikuje od dikcije originala, vendar pa konkretni osebi vseeno daje podobno lastnost.

Ravno tako kot idiolekt tudi žargon in sleng predstavljata govor, sicer ne posameznika, ampak določene skupine ljudi, ki je vzrok prevajalskih težav znotraj prevajanja neknjižnih zvrsti. Žargon je ena od interesnih govoric, specifična za določene skupine ljudi, ki jih družijo isti poklic oz. dejavnost. Posledica tega je, da žargoni zajemajo besedišče, ki je ponavadi razumljivo zelo ozki skupini ljudi, zato predstavljajo problem pri prevajanju, predvsem, če je dejavnost značilna za določeno okolje v izhodiščnem jeziku, ki je v okolju ciljnega jezika ni. „Žargonski odlomki ali zgolj posamezni izrazi se lahko pojavljajo v dveh vlogah: v sporočilni in karakterizacijski. V sporočilni funkciji jim največkrat lahko najdemo vsaj približno ustrezne istoznačnice v splošnopogovornem jeziku in presoji prevajalca je prepuščeno, kako se bo odločil, ali bo presodil, da je žargonski izraz tudi na splošno dovolj razumljiv, da

širokega občinstva ne bo oviral pri razumevanju ali pa je bolje, da ga nadomesti s splošnopogovornim približkom. Kadar pa je vloga žargona, da nam pokaže, kateremu poklicu pripada oseba, je razumljivost manj pomembna in žargonski izraz uporabimo tudi v prevodu. To seveda spada tudi k prepričljivosti.“ (Kovačič 1991: 20–27)

Največji problem pri slengu je časovna komponenta, in sicer je sleng ena od interesnih govoric, znotraj katere se besedišče zelo hitro spreminja. Problem se pojavi pri prevajanju dela (odlomkov dela), vsebujočem slengizme, ki je izšlo pred več desetletji. Če prevajalec uporabi slengizem iz tistega časa, bo v času izida prevoda vse skupaj precej neenakovredno. Če se slengizmi prevedejo v okviru aktualnega slenga, pa ponovno izgubimo vez z vsebino oz. s predstavo, ki jo delo želi pričarati. V obeh primerih je možno, da se najde kdo, ki bo očital neustreznost prevoda. Rešitev se ponovno ponuja v nižji obliki pogovornega jezika, ki mu prevajalec primeša posamezne slengovske izraze (Kovačič 1991: 20–27).

Med prevajalske težave se uvršča tudi pojav drugega ali tretjega nacionalnega jezika znotraj izvirnega literarnega dela, ki je ponavadi v nekakšnem bližnjem razmerju z jezikom originala. „Tretjega“ jezika ne moremo samo „so-prevesti“, ker se s tem izgubi jezikovna diferenciacija, ki ima v izvorniku vlogo umetniškega sredstva. Transliteracije v smislu kalkiranja se lahko poslužujemo v primeru, če je tretji jezik bralcem dovolj razumljiv, kar pa se v praksi največkrat pokaže za neizvedljivo. Tudi možnost prevoda z opombami ni ravno priporočljiva rešitev, ker sta s tem motena bralni postopek in bralska empatija. Levýjeva rešitev poskuša združiti jezikovno diferenciacijo in razumevanje besedila. Najpomembnejše semantične sestavine bi preprosto soprevedli, medtem ko bi kratke pripombe ter samoumevne replike in vljudnostne fraze, ki so splošno razumljive tudi bralcu prevoda, zgolj transliterirali, pri tem naj bi bili v pomoč kratki prevajalski komentarji v slogu: „je rekel v francoščini“, „je pristavil po slovensko“ itn. (Vevar 2001: 118).

V našem primeru se ukvarjamo s prevajanjem splošnopogovorne češčine v slovenski jezik oz. z analizo prevodov treh umetnostnih del v slovenski jezik. Čeprav tudi slovenščina teoretično pozna zvrst splošnopogovornega jezika, je ne moremo enačiti s splošnopogovorno češčino, kajti njuna funkcija ni enaka. Prva spada med knjižne zvrsti, druga med neknjižne, kar predstavlja osnovno razliko. Poleg tega ima splošnopogovorna češčina veliko sprememb na glasoslovni in oblikoslovni ravni, precej več kot slovenska različica splošnopogovornega jezika, zato se nam kot najustreznejši pristop ponuja prevod, ki bo poskušal doseči funkcijsko

ekvivalenco na leksikalni in skladenjski ravni znotraj splošnopogovornega slovenskega jezika.

5 ANALIZA BESEDIL

Za analizo in prikaz možnih prevajalskih rešitev smo izbrali tri češke romane in njihove prevode v slovenščino. Iz vsakega literarnega dela smo analizirali po en odlomek, v katerem je bil pojav splošnopogovorne češčine sorazmerno velik v primerjavi s knjižnim jezikom. Iz izbranih odlomkov smo nato izpisali povedi oz. dele odlomka, jih oštevilčili, tako da bomo v komentarju lažje umeščali primere, in jim v ležeči pisavi dodali slovenski prevod. Pri vseh treh besedilih glasoslovne, oblikoslovne in leksikalne prvine splošnopogovorne češčine označujemo s krepko pisavo ter jih pod sklopi primerov, ki zajemajo 2–6 primerov, razvrščamo v razpredelnico. Glasoslovne in oblikoslovne prvine se nahajajo v isti razpredelnici, v kateri so splošnopogovornim češkim oblikam (SPČ) dodane ustreznice v knjižni češčini (KNČ). Razpredelnici z leksikalnimi prvinami smo poleg splošnopogovornih oblik iz besedila in njihovih knjižnih ustreznic dodali še knjižno oz. neknjižno obliko v slovenščini, odvisno od tega, katera se pojavlja v besedilu prevoda. Originalno besedilo poleg splošnopogovorne češčine vsebuje tudi izraze knjižnopogovorne češčine s pogovornimi sredstvi, ki so v besedilu označeni z nekrepkim tiskom in podčrtani. Meja med splošnopogovorno in knjižnopogovorno češčino je zelo tanka oz. jo je včasih težko določiti, tako da smo razvrstitev naredili na osnovi kvalifikatorjev (hovor. – hovorově in ob. – obecně český) v slovarjih DEBDicta (<https://deb.fi.muni.cz:8005/debdict/>): Slovník spisovného jazyka českého (SSJČ), Slovník spisovné češtiny (SSČ), Příruční slovník jazyka českého (PSJČ), Slovník cizích slov (SCS), Slovník české frazeologie a idiomatiky (SČFI). Pri iskanju kvalifikatorjev za slovenske prevode smo uporabili spletno različico Slovarja slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) in Slovarja novejšega besedja slovenskega jezika (SNB), ki sta del portala Fran (<http://www.fran.si/>). Frekventnost uporabe besed smo preverjali v besedilnih korpusih slovenskega jezika, in sicer v Novi besedi (http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda3.html) in Gigafidi (<http://www.gigafida.net/>) ter v korpusu češkega jezika Český národní korpus – ČNK (<https://www.korpus.cz/>).

Ostali pojavi, ki so lahko problematični pri prevodu, npr. tujke in frazemi grafično niso označeni, so pa navedeni v komentarju pod vsakim sklopom primerov, označeni s številko primera, v katerem se določen izraz nahaja. Zaključek analize je namenjen komentarju še ostalih neknjižnih prvin oz. prevodov frazemov, ki se pojavljajo v izbranem odlomku, oz. komentarju prevajalskih rešitev, ki smo jih videli kot problematične.

5.1 Radka Denemarková: Peníze od Hitlera

(prevedla Tatjana Jamnik: Denar od Hitlerja)

1. „To je bonus pro **věrný** zákazníky, víte, Mistře. Hlídám to, aby vás nevzali na hůl.“
„*To je bonus za zveste stranke, veste, Mojster. **Pazm**, da vas **neb okol prnesel**.*“
2. „Mistře, kdybyste nám každý ten pytlík podepsal, to by byla teprv nákupní horečka.“
„*Mojster, če bi se nam na vsako vrečko **podpisal**, to bi šele **bla** nakupovalna **mrzlca**.*“
3. Bílý plášť na **štaflích** se rozzáří.
Bela halja na dvokraki lestvi zažari.
4. „**Jo**, ale radši vzadu, Natašo, **eště** by nám Mistra **vočumovali**.“
„***Ja**, ampak **rajš odzad**, Nataša, **de nam navjo ferbca** na Mojstru **pasl**.*“

Glasoslovne spremembe		
Samoglasniške		
	SPČ	KNČ
*sprememba, ki zadeva izgovorjavo: protetični v- pred samoglasnikom -o	vočumovali	*(očumovali) : zvedavě si prohlížet
Soglasniške		
	SPČ	KNČ
izpušćanje j- na začetku besede	eště	ještě
Oblikoslovne spremembe		
Imenske		
	SPČ	KNČ
sprememba -ě → -ý	věrný	věrné

Besedišće			
Splošnopogovorna	Knjižna češčina	Neknjižna	Knjižna slovenščina

češčina	(slovarska oblika)	slovenščina	
vočumovat	zvedavě si prohlížet	ferbca past	/
štafle	dvojité žebřík	/	dvokraka lestev
jo	ano	ja	/

V razpredelnici je pri knjižni različici glagola *vočumovat* z zvezdico označena še oblika pred glasoslovno spremembo *očumovat*, ki je po SSJČ splošnopogovorno češki izraz, označen kot ekspresiven, po PSJČ ima kvalifikator vulgarno. Knjižna različica je v obeh slovarjih *zvedavě si prohlížet*.

V 3. primeru je beseda *štafle* v SSJČ (beseda je izposojenka iz nemščine) in v PSJČ označena kot slengovski izraz s knjižno ustreznico *malířský stojan* in kot množinski samostalnik v splošnopogovorni češčini z zborna obliko *dvojité žebřík*. SSČ ima kvalifikator pogovorni z zborna obliko *dvojité žebřík*. Slovenski prevod *dvokraka lestev* ni funkcijsko ekvivalenten, ker ustreza zbornim oblikam in ne pogovorni, ki je v izvornem besedilu.

5. „A pročpak? No co se vás ptám, vy to sama víte nejlíp. Protože tím **krejete** svoje zločiny. Svoji pravou tu... identitu. Vždyť vy jste nebyla vdaná jenom jednou, jak je to **vo** vás všeobecně **známý**, vy už jste totiž byla vdaná **předtím**, a dokonce jste měla dítě, nikde **neuváděnýho** syna jste měla, dneska by mu bylo přes padesát. To nám můžou dosvědčit Denisova máma i paní Drbavá, co **tehďá** dělala na **národním vejboru**, a hlavně tady pan Malý. Viděl vás, **dyž ste** tu v **padesátejch** letech byla na **špacíru**, na **vejletě**.“

„**Zakuga** le? **Kuga** vas sploh sprašujem, sama še **najboljš** veste. Zato ker s tem svoje zločine **prkrivate**. Svojo **tapravo** ... identiteto. **Sej** vi niste **bla** poročena **sam enkat**, **kukr** se o vas nasploh ve, vi ste **bla** namreč poročena že prej, pa **clo utroka** ste **mela**, **nkjer omenenga** sina ste **mela**, **dons** bi jih **mel** že čez petdeset. To **lohk** pričata Denisova mama **pa** gospa **Gobčeva**, **k** je **takat** na narodnem odboru delala, še **posebi** pa gospod Mali **klele**. Vas je **vidu**, **k** ste v **petdeseteh** letih sem na **špancer**, na izlet **pršla**.“

6. „Protože ty si na to dobře **vzpomínaj**, ty vašeho tehdejšího **starýho** viděli na vlastní **voči** a vaše břicho taky. **Vsadem** se, že **vo** tomhle a **vo dalším** nemá tady pan jurista ani páru.“

*„Ker oni se tega **dobr spomnjo**, oni so vašga **takratnga deca vidl** na lastne oči pa vaš **trebuh tud**. **Grem stavt**, **de** o tem pa o **drugeh rečeh** vaš **gospod jurist klele nima blage veze**.“*

7. Skoro nikdo to neví, ty **smrade**.

*Če pa nihče ne ve, ti **kanalja**.*

8. „A to dítě zabili, muž se ve **čtyřiapadesátym voběsil**, a vy se tváříte nad každým pohoršeně, filozofujete si a stejně po tom všem myslíte jenom na to, jak se **napakovat**. – Chci vás ukázat v **pravym** světle. V hlavě máte všechno **pomotaný**. I pro vás to bude **prospěšný**, ujasnit si **některý** věci.“

*„Tega otroka so pa **ubil**, mož se je **štrnpedesetga obesu**, vi se pa nad vsakim **zgrážate**, **filozoferate** pa po vsem tem **itak sam na to mislte**, kako si čim več **nagrabt**. – Rad bi vas **pokazu** v **taprav luč**. **U glav mate totalno zmešnavo**. **Vam pa tud nav prov neč škodl**, če mo **rekl bobu bob**.“*

Glasoslovne spremembe		
Samoglasniške		
	SPČ	KNČ
diftongizacija -ý/-ý- in -í/-í- v -ej/-ej-	krejete, vejboru, padesátejch, vejletě	kryjete, výboru, padesátých, výletě
krajšanje samoglasnikov	předtím, národnim	předtím, národním
*sprememba, ki zadeva izgovorjavo: protetični v- pred samoglasnikom -o	voči, vo (2x), voběsil	oči, o (2x), oběsil
sprememba -á → -y	teh dá	teh dy
Soglasniške		
	SPČ	KNČ
izpuščanje j- na začetku besede	ste	jste
izpuščanje k- na začetku besede pred soglasnikom d	dyž	když

Oblikoslovne spremembe		
Imenske		
	SPČ	KNČ
sprememba -é → -ý	známý, neuváděnýho, starýho, čtyřiapadesátym, pravym, pomotaný, prospěšný, některý	známé, neuváděného, starého, čtyřiapadesátém, pravém, *(pomotané) : pomatené, prospěšné, některé
krajšanje samoglasnikov v končnicah	dalším	dalším
Glagolske		
	SPČ	KNČ
krajšanje samoglasnikov v končnicah	vsadim	vsadím
izpuščanje končnega -í	vzpomínaj	vzpomínají

Besedišče			
Splošnopogovorna češčina	Knjižna češčina (slovarska oblika)	Neknjižna slovenščina	Knjižna slovenščina
špacír	procházka	špancer	/
pototaný	potatené	zmešnavá	/
smrad	nadávká člověku	kanalja	/
napakovat	nabalit	nagrabt	/

V odlomku najdemo nemcizem v izvornem in prevodnem izrazu: *špacír* (5. primer) : *špancer*. Tukaj prevod *špancer* deluje izsiljeno; v korpusu slovenskega jezika Nova beseda se beseda *špancer* ne pojavlja, njena različica *špacír* se pojavi v 7 primerih, kar kaže, da je v slovenščini izraz močno zaznamovan za razliko od češkega *špacír*, ki se v korpusu češkega jezika Český národní korpus pojavi kar v 99 primerih. V prevodu prevladuje neknjižni pogovorni jezik, in sicer ljubljanska mestna govorica, kar opazimo tudi pri prevodu besede *prospěšný* (8. primer), substandardni element (oblikoslovna raven) ni izražen z enako slovensko ustreznico, ampak je kljub temu

prisoten poskus ponazoritve s pomočjo: *tud nav prov neč škodl*. Enako razmerje neustreznosti se pojavi pri stavku *ujasnit si některý věci* (8. primer) – substandardni element na oblikoslovni ravni – z uporabo slovenskega frazema *če mo rekl bobu bob* (8. primer), kjer je kršeno načelo funkcijske ekvivalence. Izbor ljubljanske mestne govorice za prevod splošnopogovorne češčine je z vidika funkcijske ekvivalence neustrezen in mestoma pretiran, saj splošnopogovorna češčina v razmerju do knjižnega jezika predstavlja manjšo stopnjo zaznamovanosti kot na drugi strani ljubljanska mestna govorica v razmerju do knjižne slovenščine.

9. „Tak tady to máme. – Syna Rudolfa vám zabili. A váš muž, Adolf... Sráz, tak ten se zabil sám.“

„Evo, klele. – Sina Rudolfa so vam ubil. Vaš muž, Adolf ... Klančar, on se je pa sam ubil.“

10. „Na co? Kdyby byla pravda, že jste prošla **koncentrákem** a tam vám pomřela celá rodina a pak jste si prožila ještě něco **takovýho**, kdy vám zase pomřela celá rodina, tak se ptám, jak je **možný**, že vy jediná jste **dycinky** přežila, zrovinka vy. Nebo jak je **možný**, že jste se z toho aspoň nezcvokla, nepomátla úplně. Jak je **možný**, že se vaše myšlenky pořád **upínaj** jenom na to, jak **vokrást** a zničit **nevinný**, **pocivý** a **pracovitý** lidi, když ani ubožáci, co jim pak ty vaše lány znárodnili, zpátky nic **nechtěj**.“

„A kuga? Čeb blo res, de ste šla skoz kanclager pa da vam je tam cela družina pomrla, pol ste přežvela pa še neki tacga, k vam je spet cela družina pomrla, pol sprašujem, kuko je mogoče, da ste edin vi zmer přežvela, zakuga glih vi. Al pa kuko je mogoče, da se vam od tega ni vsaj utrgal, čist zmešal. Kuko je mogoče, da se vaši možgani še zmer vrtijo sam ukol tega, kuko bi okradla pa uničla nedolžne, poštene pa delovne ljudi, če pa še reveži, k so jim pol, kasnej une vaše njive nacionaliziral, neč nazaj nočjo.“

11. Hanka Malá opráší záda: v **kamrlíku** za závěsem se Mistr Oujezdský otfel o bílou zed’.

*Hanka Malijeva iztrepa hrbet; v **kamrici** za zaveso se je Mojster Rovtar podrsal ob belo steno.*

12. „Ty **eště** nejsou **podepsaný**, Mistře. Musíte si je **podškrábnout** doma. Sám.“
 „*Te še niso **podpisan**, Mojster. Si jih **morte** doma **pocahnat**. Sam.*“

Glasoslovne spremembe		
Samoglasniške		
	SPČ	KNČ
*sprememba, ki zadeva izgovorjavo: protetični v- pred samoglasnikom -o	vokrast	okrást
Soglasniške		
	SPČ	KNČ
izpuščanje j- na začetku besede	eště	ještě
Oblikoslovne spremembe		
Imenske		
	SPČ	KNČ
sprememba -é → -ý	takovýho, možný (2x), nevinný, pocitivý, pracovitý, podepsaný	takového, možné (2x), nevinné, pocitivé, pracovité, podepsané
Glagolske		
	SPČ	KNČ
izpuščanje končnega -í	upínaj, nechtěj	upínají, nechtějí

Besedišče			
Splošnopogovorna češčina	Knjižna češčina (slovarska oblika)	Neknjižna slovenščina	Knjižna slovenščina
koncentrák	fašistický koncentrační tábor	kanclager	/
dycinky	vždy, vždycky	zmer	/
kamrlík	malá místnost	kamrica	/

Poleg omenjenih sprememb je s splošnopogovorno češčino zaznamovana pridevniška oblika *možný* (10. primer) in nekaj prislovov: *dycinky* (10. primer) – prevod je prav

tako v pogovornem jeziku: *zmer*, kar velja tudi za naslednji primer *zrovinka* (10. primer) – *glih*; knjižni ustreznik bi bil *ravno*.

V 10. primeru je poleg glasoslovnih in oblikoslovnih spošnopogovornih čeških prvin še nekaj primerov s področja besedišča: *nezcvokla* → *zcvoknout se* v SSJČ označeno s kvalifikatorjem *zhrub*. (v slovenščino bi izraz lahko prevedli kot „grob“), v PSJČ kot slengovski izraz. Kot knjižno ustreznico oba slovarja navajata *zbláznit se*; *nepomátla* → *pomást se* navaja samo SSČ z nezaznamovanim sinonimom *zbláznit se*. Z leksikalnega vidika prevod *utrgal* in *zmešal* ustreza izvornim izrazom, vendar ne bi bilo potrebno spreminjati še glasoslovne ravni z odvzemom končnice -o, saj se s tem besedilo prevoda preveč glagolsko zaznamuje in umešča v osrednjeslovenski prostor, kar je pri prevodu besedila originalno umeščenega dogajanja na Češko nezaželeno. Splošnopogovorni izraz *kamrlík* (11. primer) je nemcizem, v SSJČ ima zborni ekvivalent *malá místnost*, *komůrka*. V PSJČ je geslo enako, razlika je le v odsotnosti kvalifikatorja *spl. pog. č.* Po SSKJ ima *kamra* narečno, pogovorno in ekspresivno oznako, njena knjižna oblika je *majhna soba*, v prevodu imamo besedo *kamrica*, ki je pomanjševalnica, v izvornem besedilu temu ni tako. Izraz *podškrábnout* → *podepsat* (12. primer) ima v SSJČ kvalifikator pogovorno. Slovenski prevod *pocahnat* pomensko ni ustrezen, ker (*za/po*)*cahnati* pomeni *zaznamovati* (Tominec 1964: 75, 235) in ne *podpisati*. Prevod je v slovenščini stilsko precej zaznamovan za razliko od češkega *podškrábnout*.

13. „Na posilněnou. Domáci slivovička. Místře, taky starosta by s vámi moc potřeboval mluvit, máme tu teď **velký trable**, **veliký**, **spolíháme** na vás.“

„*De se vte enmal podprl. Domača slivovka. Mojster, še župan bi rabu z vam govort, zdej mamó kle en hud problem, hud, računamo na vas.*“

14. „Chce se domluvit, vynášet dokumentaci o pacientovi je trestné, úplně zbytečně mě tím ohrožuješ.“

„*Ona bi se rada dogovorila, odnest dokumentacijo o pacientu je kaznivo, s tem me čisto po nepotrebem spravljáš v nevarnost.*“

15. „Byl to tvůj nápad.“

„*To je bla tvoja ideja.*“

Glasoslovne spremembe		
Samoglasniške		
	SPČ	KNČ
sprememba -e → -i	spolíháme	spoléháme
Oblikoslovne spremembe		
Imenske		
	SPČ	KNČ
sprememba -é → -ý	velký, veliký	velké, veliké

Prisotnost splošnopogovorne češčine na glasoslovni in oblikoslovni ravni je v zadnjih treh primerih razmeroma redka. Tudi leksika splošnopogovorne češčine ni tako izrazita, izpostavimo samo besedo v 13. primeru: *trable – problem*. Beseda *trable* je v SSČ in SCS označena s kvalifikatorjema pogovorno in ekspresivno, knjižna različica bi bila *nesnáze, těžkosti*. Pri prevodu je na tem mestu funkcijska ekvivalenca dosežena, saj ekspresivnost doda pridevnik *hud*, ker *problem* sam po sebi ni zaznamovan z ekspresivnostjo, je pa zagotovo manj formalna oblika v odnosu do besede *težava*. V tem sklopu primerov se glede na označitev nezbornih prvin v originalu in prevodu lepo vidi, da je količina nezbornih besed v prevodu mnogo večja, kot pri originalu, kar prevod oddaljuje od cilja funkcijske ekvivalence.

5.1.1 Ocena prevoda odlomka (Peníze od Hitlera) s stališča funkcijske ekvivalence

Leksika splošnopogovorne češčine teži h gospodarnosti jezika, zato sem spada veliko besed nastalih s postopkom univerbizacije, kot npr. beseda *koncentrák* (10. primer) v slovenščino prevedeno z nemicizmom *kanclager*, kar pomeni izogib knjižnemu izrazu sestavljenemu iz dveh besed tako v češčini kot slovenščini: *koncentrační tábor : koncentracijsko taborišče*. Po drugi strani, če bi iskali funkcijsko enakovredno ustreznico, bi bil *kanclager* povsem neprimeren prevod, saj je precej redka oblika, ki se navadno ne uporablja, za razliko od zelo frekventne češke besede *koncentrák*. V korpusu Nova beseda ne najdemo zadetkov za izraz *kanclager*, medtem ko jih je v Gigafidi 7. V ČNK je za iskalni niz *koncentrák* 43 primerov. V 5. primeru imamo še en primer univerbizacije, in sicer *ubožáci* (nom. *ubožák*) po SSJČ, SSČ in PSJČ gre za poenobesedenje besedne zveze *ubohý člověk*. Prevod je tukaj ekvivalenten, saj je v slovenščini enako, po SSKJ je *revež → reven člověk*.

Frazemi, ki se pojavljajo skozi odlomek, se v dveh primerih pojavijo šele pri prevodu, medtem ko jih v originalnem besedilu na tem mestu ni: *by nám MISTRA vočumovali – ferbca na mojstru pasl* (4. primer) in *ujasnit si některý věci – rekl bobu bob* (8. primer). Z vidika funkcijske ekvivalence sta prevoda v slovenščino popolnoma neustrezna, saj v prevodu delujeta veliko bolj zaznamovano.

V dveh primerih pa sta frazema v izvornem češkem besedilu zapisana v knjižni češčini, medtem ko prevajalka pri prevodu sicer uporabi ustrezna frazema, vendar ju zapiše v neknjižni različici: *nevzali na hůl – okol prnesel* (1. primer); *nemá ani páru – nima blage veze* (6. primer), kar pomeni, da prevajalka močno pretirava z deležem ljubljanskega mestnega govora, ki v slovenščini deluje stilno zaznamovano, tako da v tem primeru ne moremo govoriti o funkcijski ekvivalenci, ker je le-ta porušena.

Poleg izpisanih in v tabelo pod posameznim sklopom primerov razvrščenih besed lahko na podlagi označitve v besedilu opazimo še druge pogovorne izraze v izvorniku, ki so v nekaterih primerih izraženi z neknjižno besedo oz. z neknjižno, geografsko zaznamovano obliko besede v prevodu – *krejete : prkrivate* (5. primer) – spet v drugih so nadomeščeni s knjižno besedo – *voči : oči* (6. primer) – opazimo lahko tudi primer, ko je knjižna beseda v izvorniku prevedena z neknjižno – *zabili : ubil* (9. primer). To je posledica tega, da se je prevajalka na teh mestih trudila izogniti tako imenovanemu suženjskemu prevodu, besede za besedo, s katerim v praksi težko dosežemo ekvivalenco. Po drugi strani pa se je njen poskus doseči ekvivalenco pri uporabi substandardnih jezikovnih oblik v originalu in prevodu izkazal kot preveč formalističen in precej neekvivalenten. Prevajalec mora namreč presoditi, kdaj naj prevladuje semantika in kdaj pragmatika, hkrati pa ne sme pozabiti na kategorijo estetskosti. Pri prevodu T. Jamnik opazimo, da se je prevajalka znašla pred težavno nalogo, vendar je z izbiro narečja in pokrajinskega pogovornega jezika osrednjeslovenske regije dosegla precej večjo stopnjo zaznamovanosti kot original, ker med knjižno in splošnopogovorno češčino ni tako velike razlike, poleg tega se splošnopogovorna češčina povsem nezaznamovano uporablja v vsakodnevni komunikaciji na velikem delu češkega ozemlja, v zadnjih 50 (in še zlasti 20) letih se vse pogosteje uporablja tudi v leposlovju in medijih, za razliko od izbrane slovenske govornice – osrednjeslovenskega pokrajinskega pogovornega jezika, ki se uporablja v sproti nastajajočih govornih položajih, kot je pogovor v ožjem krogu, na delovnem mestu, v družini itd. Predvsem se govori, za posebne namene se lahko tudi zapiše, vendar deluje zaznamovano.

5.2 Josef Škvorecký: Prima sezóna

(prevedla Frane in Zdenka Jerman: Prima sezona)

1. ... „Dnes **užs** jednu doprovázel, ne? Mám dojem.“
„Danes si že eno spremljal, **a ne?** Se mi zdi.“
2. „Já? **Jaks** na to přišla?“
„Jaz? Kako si **pa** to uganila?“
3. „No **copak** tady asi děláš? Vždyť tady nebydlíš. Nebo bydlíš?“
„No, **kaj pa** sicer iščeš tukaj? Saj nisi od tod. Ali **pač?**“
4. „Byl **sem** v Bílovsí pro **vostrou** vodu.“
„Šel sem v Bilovs po **mineralno.**“
5. „Jo? A kde jí máš?“
„Res? Kje jo **pa** imaš?“

Glasoslovne spremembe		
Samoglasniške		
	SPČ	KNČ
*sprememba, ki zadeva izgovorjavo: protetični v- pred samoglasnikom -o	vostrou	ostrou
Soglasniške		
	SPČ	KNČ
izpuščanje j- na začetku besede	sem	jsem
Oblikoslovne spremembe		
Glagolske		
	SPČ	KNČ
združitev pomožnega glagola z zaimkom	užs, jaks	už jsi, jak jsi

Besedišče

Splošnopogovorna češčina	Knjižna češčina (slovarska oblika)	Neknjižna slovenščina	Knjižna slovenščina
no	nu, nuže, ano	no	/
copak	co, proč, pročpak	/	kaj (pa)
jo	ano	/	res

Pri 2. primeru *Jaks na to prišla?* se zdi, da gre pri prevodu *Kako si pa to uganila?* za dobesedni prevod glagolske zveze *přijít na něco : uganiti*. Morda bi bilo bolje *Kako pa ti je to padlo na pamet?*, kar bi izpolnilo namen po doseganju funkcijske ekvivalence – namesto češkega substandardnega *jaks*, bi bilo ekvivalenco možno doseči s pogovornim slovenskim izrazom *pasti na pamet*.

Pri besedi *Jo?* (5. primer), ki je prevedena z *Res?*, bi dosegli večjo stopnjo funkcijske ekvivalence, če bi se odločili za prevod *A ja?*, ki se v pogovorni slovenščini (oz. v vsakdanjem diskurzu) uporablja zelo podobno kot češki *Jo?*

6. **Nojo.** Žádnou jsem neměl.

Saj. Nisem je imel.

7. „Zapomněl sem jí tam,“ řekl jsem pohotově, „protože **sem** tam myslel na tebe. Kudy **chodim**, tudy na tebe **myslim**.“

„*Tam sem jo pozabil,“ sem pri priči rekel, „ker sem mislil nate. Koder hodim, mislim nate.*“

8. „**Dybys** nepovídal,“ řekla.

„*Daj no,*“ je rekla.

9. „Fakt, Marie,“ řekl jsem. „Ty **seš** tak krásná.“

„*Častna, Marija,*“ sem rekel. „*Tako lepa si.*“

10. „Hele, nech si to,“ pravila.

„*Daj, nehaj no,*“ je odvrnila.

Glasoslovne spremembe		
Soglasniške		
	SPČ	KNČ
izpuščanje j- na začetku besede	sem, seš	jsem, *(jseš) : jsi
izpuščanje k na začetku besede pred soglasnikom d	dybys	kdybys
Oblikoslovne spremembe		
krajšanje samoglasnikov v končnicah	chodim, myslim	chodím, myslím

Besedišče			
Splošnopogovorna češčina	Knjižna češčina (slovarska oblika)	Neknjižna slovenščina	Knjižna slovenščina
nojo	nu, nuže, ano	/	saj

Izraz *fakt* (9. primer) je v SSJČ označen s kvalifikatorjem pogovorno, v funkciji pritrditve je preveden z izrazom *častna*, ki se nanaša na častno besedo. V frazeološkem slovarju je izraz *častna beseda* označen ekspresivno, lahko pa deluje tudi v medmetni vlogi.

Pri besedni zvezi *hele, nech si to* (10. primer) je v Češko-slovenskem slovarju (R. Škerlj 1995) *hele* prevedeno z *glej!*, vendar je prevod v besedilu *daj, nehaj no* veliko bolj funkcionalen in ravno tako izraža naslavljanje, vendar v malce bolj posredni obliki, s čimer je vendarle ohranjena funkcijska ekvivalenca.

11. „Ty to říkáš každý.“

„To praviš vsaki.“

12. „Každý, vo kerý je to pravda. A to je vo tobě v první řadě.“

„Vsaki, ki je res lepa. In v prvi vrsti si to ti.“

13. „No.“

„Ja.“

14. „**Řikáš** v první řadě?“

„**Praviš** v prvi vrsti?“

15. „A v **kerý** řadě je to pravda **vo** Ireně?“ řekla a zamrkala na mě modrýma očima, poněvadž v černých řasách jí zůstala viset sněhová vločka.

„*In v kateri vrsti drži to za Ireno?*“ je vprašala in zamežikala proti meni s svojimi modrimi očmi, ker ji je v črnih trepalnicah obvisela snežinka.

16. „**Vo tý?** To ani **nevím**. **Vo** tom sem nikdy **nepřemejšlel**,“ řekl jsem. Zahnuli jsme do kopce, kolem vily pana profesora Citrona. „**Já přemejšlim** pořád jen **vo** tobě.“

„*A zanjo? Tega pa ne vem. O tem nisem nikoli razmišljal,*“ sem rekel. Zavila sva v hrib, mimo vile gospoda profesorja Citrona. „*Jaz preišljam kar naprej samo o tebi.*“

Glasoslovne spremembe		
Samoglasniške		
	SPČ	KNČ
sprememba -í/-ý → -ej	nepřemejšlel, přemejšlim	nepřemýšlel, přemýšlím
*sprememba, ki zadeva izgovorjavo: protetični v- pred samoglasnikom -o	vo (5x)	o (5x)
Soglasniške		
	SPČ	KNČ
izpuščanje t na začetku besede za soglasnikom k	kerý (2x)	který (2x)
Oblikoslovne spremembe		
Imenske		
	SPČ	KNČ
sprememba -é → -ý	každý (2x), tý	každé (2x), té
Glagolske		
	SPČ	KNČ
krajšanje samoglasnikov (v končnicah)	řikáš (2x), přemejšlim	říkáš (2x), přemýšlím

Besedišče			
Splošnopogovorna češčina	Knjižna češčina (slovarska oblika)	Neknjižna slovenščina	Knjižna slovenščina
no	ano	ja	/

17. **Sakra.** Čert ví, co všechno si holky mezi sebou **vykecají**, pomyslel jsem si, ale **povyťáh** jsem obočí a podíval jsem se zešikma na Marii. Měla takový jako plátěný pytel na šňůře, který táhla za sebou ve sněhu. „**No**,“ pravil jsem. „Někoho zvat na rande **musim**, **dyž** ty mi dáváš košem.“

Presneto. Vrag vedi, česa vsega si dekleta na samem ne sklepetajo, sem pomislil, vendar sem dvignil obrvi in od strani pogledal Marijo. V rokah je imela vrv, na njej pa nekakšno platneno vrečo, ki jo je vlekla za seboj po snegu. „Ja,“ sem rekel. „Nekoga pač moram vabiti na randi, ko mi pa ti vsakič daš košarico.“

18. „**Už** mě ale dlouho **vo** žádný rande **neřek**.“

„Pa mi že dolgo nisi rekel za randi.“

19. Tě pic!

Za vraga!

20. „To hned **napravim**,“ řekl jsem. „Co děláš v neděli? **Pod'** na lyže!“

„To bom takoj popravil,“ sem rekel. „Kaj boš počela v nedeljo? Pojdiva se smučat!“

21. „Hm,“ opakovala Marie, a kolem nás přešla koule v perziánu, paní ředitelová Heiserová.

„Hm,“ je ponovila Marija in mimo naju je prišla krogla v perzianerju, gospa Heiserjeva, ravnateljeva žena.

Glasoslovne spremembe		
Soglasniške		
	SPČ	KNČ
izpuščanje j- pred soglasnikom	pod'	pojđ'

izpuščanje k na začetku besede pred soglasnikom d	dyž	když
pravopisne spremembe pri izgovorjavi tujk s – z	perziánu	persiánu
Oblikoslovne spremembe		
Glagolske		
	SPČ	KNČ
izpad končnega -l pri deležniku na l moškega spola	povytáh, neřek	povytáhl, neřekl
krajšanje samoglasnikov v končnicah	musim, napravim	musím, napravím
združitve pomožnega glagola z zaimkom	užs	už jsi

Besedišče			
Splošnopogovorna češčina	Knjižna češčina (slovarska oblika)	Neknjižna slovenščina	Knjižna slovenščina
vykecat	pozradit, říct	sklepetati	/
sakra	vyjadřuje silnější zaklení, pocity nevole, odporu n. nelibosti, podivu, překvapení	presneto	/
no	ano	ja	/

Pri 17. primeru imamo za izraz *čert ví* prevod *vrag vedi*, kjer gre za tipičen dobesedni oz. suženjski prevod, ker se v slovenščini te besedne zveze ne uporablja za razliko od pogoste in navadne besedne zveze *čert ví*. Glede na funkcijo in (ne)zaznamovanost bi bil eden od ustrežnejših prevodov *Bog ve*.

Izraz *tě pic* (19. primer) je prav tako pogovorna, substandardna oblika, v SSJČ je pojasnjeno, da je ena izmed možnosti pomena v pomenu presenečenja oz. začudenja, kar ustreza pojasnitvi v našem primeru. V slovenščino je preveden z izrazom *za vraga*, ki je v SSKJ označen s kvalifikatorjema pogovorno, ekspresivno in ga je moč

uporabljeni v medmetni obliki, ki sicer vedno izraža negativen odnos. V našem besedilu deluje kot popolnoma ustrezen prevod.

Prevod *perzianer*² (21. primer) je po SSKJ zastarel, češki izvornik *perzian* nima kvalifikatorja, funkcijsko prevod ustreza.

22. „Rukulíbám, milostivá paní,“ pravila Marie jasné a nahlas, a já se vzpamatoval a řekl jsem taky:

„Rukulíbám, milostivá paní.“

„*Dober večer, milostljiva gospa,*“ je rekla Marija jasno in glasno. *Opomogel sem si in tudi jaz rekel:*

„*Dober večer, milostljiva gospa.*“

23. Láska mnou pořád lomcovala, a najednou mi zničehonic došlo, že je to vlastně **ted'ka zas** láska k téhle holce v rýhovaných punčochách! Hergot, jak to vlastně je?

*Gorel sem od ljubezni, in nenadoma mi je prišlo **tebi nič meni nič** na misel, da je tokrat to ljubezen do dekleta v progastih nogavicah! **Hudiča**, kako je pravzaprav s to rečjo?*

24. „**Povídálas** ‚Hm‘,“ řekl jsem rychle.

„*Rekla si ‚Hm‘,*“ sem hitro rekel.

25. „Hm,“ pravila Marie, „znamená, že si to s tou nedělí **eště rozmyslim.**“ ...

„*Hm,*“ je rekla Marija, „*pomeni, da bom glede nedelje še premislila.*“

Glasoslovne spremembe		
Soglasniške		
	SPČ	KNČ
izpuščanje j- na začetku besede	eště	ještě
Oblikoslovne spremembe		
Imenske		

² SSKJ: perzijánar in perzijáner -ja m (â) pog. dragoceno krzno nerojenega ali mladega jagnjeta karakul ovce; perzijsko krzno: plašč iz perzijanarja / mož ji je kupil perzijanar (ženski) plašč iz takega krzna

	SPČ	KNČ
sprememba -é → -ý/-y	taky	také
neizgovarjanje končnega -e	zas	zase
Glagolske		
	SPČ	KNČ
krajšanje samoglasnikov v končnicah	rozmyslim	rozmyslím
združitev pomožnega glagola s polnopomenskim	povídalas	povídala jsi

Besedišče			
Splošnopogovorna češčina	Knjižna češčina (slovarska oblika)	Neknjižna slovenščina	Knjižna slovenščina
ted'ka	ted'	/	tokrat

Glede na to, da je dogajanje v knjigi postavljeno v obdobje protektorata Češke in Moravske ne preseneča arhaična oblika naslavljanja *Rukulíbám, milostivá paní* (22. primer), v slovenščino prevedeno kot *Dober večer milostljiva gospa*, ki ravno tako deluje zastarelo, a povsem ustrezno v duhu funkcijske ekvivalence.

Izraz, morda bolje kletvica, *hergot* (23. primer) ima po SSJČ nemški izvor *Herr Gott*, ki je v slovenščino preveden ravno z antonomom *hudiča*. Sicer je antonomim leksikalne narave, pomenska funkcija je kljub temu ustrezna. Morda bi bila lahko slovenska ustreznica za *boga milega* ali za *boga svetega*, ki po SSKJ v medmetni obliki izraža oslABLJENO vrednost nejevolje, vendar v dotičnem primeru to ne bi bila dobra prevodna rešitev. Pri istem primeru naletimo na dva slovenska prevoda, ki ne ustrezata originalnima izrazoma, tako da ne moremo govoriti o ekvivalenci, in sicer: *ted'ka zas* je prevedeno s *tokrat*, kar pomensko ne ustreza češkemu izrazu; bolje bi deloval prevod *zdaj spet*. Naslednji izraz v tem sklopu je pridevnik *ryhovaných*, preveden kot *progastih*, kjer gre za dobeseden prevod, tukaj pa so mišljene debele rebraste nogavice, ki so se nosile včasih, iz tega izhajajoč bi bil primernejši prevod *rebrastih*.

5.2.1 Ocena prevoda odlomka (Prima sezóna) s stališča funkcijske ekvivalence

Izbran odlomek je večinoma sestavljen iz dialoga, v katerem so zelo kratki stavki, kar prevajanje še oteži, saj mora prevajalec zelo premišljeno izbirati ustreznice, ki bodo na bralca prevoda učinkovale enako kot na bralca originala. V besedilu se prepletata knjižni in neknjižni jezik; večji del neknjižnega zavzema splošnopogovorna češčina v premem govoru. Prevajalca sta se za prevajanje splošnopogovorne češčine odločila za uporabo knjižnega pogovornega jezika, ki se odraža, npr. v uporabi členka *pa* (2. primer, 3. primer, 5. primer, 16. primer, 17. primer), *no – daj no* (8. primer), *daj nehaj no* (10. primer), z vprašalnico *a/a ne* (1. primer, 16. primer). Glagoli, ki dajejo prevodu pogovorni značaj so, npr. glagol *početi* (20. primer), ki ima v SSKJ kvalifikator ekspresivno, glagol *smučati se* (20. primer) z reflektivno obliko je v SSKJ naveden kot podiztočnica glagolu *smučati*, ki je v tem primeru zagotovo nevtralnejša oblika. *Smučati se* pogosteje uporabimo kot dovršno obliko. Glagol *sklepetati* (17. primer) je v SSKJ zaznamovan ekspresivno.

Meja med knjižnim in neknjižnim jezikom v prevodu lepo odraža odnos splošnopogovorne češčine do knjižnega jezika, potrebno pa je poudariti, da je razlika med obema zvrstema drugačna – v češčini so zelo izrazite glasoslovne in s tem povezane oblikoslovne prvine, medtem ko so v slovenščini izrazitejši leksikalni ali sintaktični elementi, ki pa so bili v analiziranem odlomku ustrezno izkoriščeni za nakazovanje pogovornosti v slovenščini.

5.3 Jáchym Topol: Sestra

(prevedla Nives Vidrih: Sestra)

1. ... To já nenáviděla... s tebou tam sedával kluk, skoba... **takovej hubenej tmavej...**
ten se mi **taky** líbil.
... *Sovražila sem to ... s teboj je tam posedal fant, s kljukastim nosom ... **tak** suh,*
temen ... on mi je bil tudi všeč.
2. No... David se **menuje**, mi **řek...**
Res ... David mu je ime, mi je povedal ...
3. To ne. David je **jinej**.

To **pa** ne. David je nekdo drug.

4. **Řek**, že je David, **nevím** proč. A chtěla jsem se zeptat... proč si tehdy **vlez** do toho kontejneru... pořezal **ses**...

*Rekel je, da je David, ne vem, zakaj. In hotela sem **vprašat** ... zakaj si takrat zlezal v tisti kontejner ... porezal si se ...*

Glasoslovne spremembe		
Soglasniške		
	SPČ	KNČ
izpuščanje soglasnika j- na začetku besede	menuje	jmenuje
Oblikoslovne spremembe		
Imenske		
	SPČ	KNČ
diftongizacija -ý/-í → -ej	takovej, hubenej, tmavej, jinej	takový, hubený tmavý, jiný
Glagolske		
	SPČ	KNČ
izpad končnega -l pri deležniku na 1. moškega spola	řek (2x), vlez	řekl (2x), vlezl
krajšanje samoglasnikov v končnicah	nevím	nevím
združitve pomožnega glagola z nevezanim nerefleksivnim morfemom „se“	ses	jsi se

Prislov *taky* (1. primer) je v SSČ označen kot pogovorni izraz, v SSJČ ima oznako splošnopogovorni, zaradi slednjega je označen s krepko pisavo, ker predstavlja leksiko splošnopogovorne češčine. Knjižna ustreznica je v obeh slovarjih *také*. Skozi odlomek je prislov večkrat uporabljen (1. primer, 6. primer, 7. primer, 18. primer), tako da se kasneje razlaga ne bo ponavljala, bo pa prislov v vseh primerih ustrezno označen s krepko pisavo.

Z uporabo sintaktičnega pogovornega elementa *pa* (3. primer) in oblikoslovnega *vprašat* (4. primer) je v prevodu ustvarjena funkcija pogovornega jezika do iste mere, kot je to v izvorniku, čeprav niso prevedene točno tiste besede, ki so v izvorniku v splošnopogovornem češkem jeziku.

5. Byla nuda, všichni **civěli**... **klidnej** stůl, jo?

Dolgčas je bil, vsi so nekam bolščali ... mirna miza, kaj?

6. **Taky** jsem jí říkal pověst o žebro. Jak ho Bog tomu prvnímu vyrval. Řekl jsem jí, že **nevěřim**, že vzal jen to žebro a dal jí ho. Byl jsem rád, že zná tu prastarou zkazku o Hermafroditovi.

Tako sem ji povedal legendo o rebro. Kako ga je Bog prvemu človeku iztrgal. Rekel sem ji, da ne verjamem, da je vzel samo to rebro in ji ga dal. Vesel sem bil, da pozna staro pravljico o Hermafroditu.

7. Nikde jinde jsme **taky** nebyli.

Nikjer drugje tudi nisva bila.

8. Tyhle dny... moje drahá huláká na schodech... popíjí pivo Tři mušketýři, kdesi sedí jen v červených kalhotkách na okrajích s pavučinkou v **některým** z odpolední... tahá mě za vlasy... vyhrnuje si úžasný řasy tajemnou tyčinkou, **držim** jí za hlavu... a ve vzduchu někde nad **náma** i **ostatníma** se chvějou dráty, stoupá pára z kanálů, zdi domů těžknou staletou omítkou, **pásama zdivočelý** městský kůže... **jdem** kolem hřiště, odkud **zaznívaj úsečný** povely, je dusno, **jdem** po mostě, pomalu a unaveně, protože je před bouřkou... cítíme první kapky a ona zastaví taxíka, **jedem** do svahu, vzduch se otevře bleskem, **ostrý** světlo, světlo seshora. Ozářená ulice.

*Tile dnevi ... moja mila **tuli** na stopnicah ... srka pivo Trije mušketirji, nekje, v enem od popoldnevov sedi samo v rdečih hlačkah s pajčevino na robovih ... vleče me za lase ... s skrivnostno palčko si viha neverjetne trepalnice, držim jo za glavo ... in v zraku nekje med nama in drugimi se tresejo žice, hlapi se dvigujejo iz kanalov, stene hiš postajajo težke od stoletnega ometa, pasovi podivjanih **mestnih srajc** ... greva mimo igrišča, od koder se slišijo odrezavi ukazi, soparno je, greva čez most, počasi in utrujeno, ker se bliža nevihta ... čutiva prve kapljice in ona ustavi taksi, greva v breg, zrak odpre strela, ostra svetloba, svetloba od zgoraj. Obsijana ulica.*

Oblikoslovne spremembe		
Imenske		
	SPČ	KNČ
končnica v or. mn. -ama/-ema	náma, ostatníma, pásama	námi, ostatními, pasy
sprememba -é → -ý	zdivočelý, městský, úsečný, ostrý, některým	zdivočelé, městské, úsečné, ostré, některém
diftongizacija -ý/-í → -ej	klidnej	klidný
Glagolske		
	SPČ	KNČ
krajšanje samoglasnikov v končnicah	nevěřim, držim	nevěřím, držím
neizgovarjanje končnega -e	jdem (2x), jedem	jdeme (2x), jedeme
izpust končnega -í	zaznívaj	uaznívají

Besedišče			
Splošnopogovorna češčina	Knjižna češčina	Neknjižna slovenščina	Knjižna slovenščina
civět	strnule, vyjeveně n. netečně, tupě se dívat	/	nekam bolščati

Glagol *civěli* (5. primer) je v SSČ in SSJČ označen ekspresivno, V SSČ ima kvalifikator pogovorno, v SSJČ splošnopogovorno. Knjižna ustreznica v obeh slovarjih je *vyjeveně, netečně se dívat*. Prevod *nekam bolščati* je funkcijsko ustrezen, sicer besedi v SSKJ-ju nista zaznamovani, vendar kot besedna zveza prevod dosega učinek glagola v originalu. Rešitev pri prevajanju se je ponovno ponudila na leksikalni ravni.

Beseda *zkazka* (6. primer) prihaja iz ruščine, češka ustreznica po SSČ in SSJČ bi bila *pohádka*, tako bi bil tudi prevod *pripovedka* morda malce ustrežnejši od prevoda *pravljica*.

Namesto izraza *Bog* (6. primer) bi verjetno moralo pisati *Bůh*, morda gre za tiskarsko napako oz. se je avtor iz nam neznanega razloga odločil za poimenovanje, kakršno je v nekaterih ostalih slovanskih jezikih, tudi v slovenščini. Različice *Bog* v češkem jeziku ni bilo moč najti v nobenem od slovarjev DEBDicta.

Naslednji ekspresivni izrazi iz originalnega besedila so bili prevedeni s podobno ekspresivnimi izrazi v slovenščini: *hulákat* (8. primer) – *tulit, chlap* (9. primer) – *tip*. Slabšalni izraz *městský kůže* (8. primer) – *mestne srajce*, je posrečeno ponazorjen v prevodu.

9. To je **jasný**, že **chlap** jde seshora, když dává semeno. Žena je bliž půdě, proto rodí, ale **chlap** lítá. Tak se víc bojí všeho, co je nahoře. Žena drží a je dole, to je **jasný**, já tomu **věřim**.

Jasno je, da je tip zgoraj, ko daje seme. Ženska je bližje zemlji, zato rodi, tip pa leta. Tako se bolj boji vsega, kar je zgoraj. Žena nastavi in je spodaj, to je jasno, verjamem.

10. Ale **dyť** v zemi **sou taky... nebezpečný** věci.

Ampak saj so v zemlji tudi ... nevarne stvari.

11. To je jedno. Zem jde vydržet.

Vseeno. V zemlji se da zdržat.

12. No, Černá, **dyž** to říkáš, tak to víš... kdo je ten Moriak, co je na **tvejch** dveřích, otec?... nechci, ale vyzvídám.

No, Črna, če tako praviš, potem veš ... kdo je Moriak, ki je napisan na tvojih vratih, oče? ... nočem, vendar poizvedujem.

13. To jsem já. Ne **muj** otec! Ten ne! Už mě k smrti sralo tahat to „ová“. To si praotec Čech vymyslel na **svý** ženy, **dyť** byly všechny jeho. Aby si nemusel pamatovat jména, tak je teď každá „ová“.

To sem jaz. Ne moj oče! On ne! Poln kufer sem imela tiste končnice „ova“. To si je praoče Čeh izmislil za svoje ženske, saj so bile vse njegove. Da se mu ni bilo treba zapomnit imen, zato je zdaj vsaka „ova“.

Glasoslovne spremembe		
Soglasniške		
	SPČ	KNČ
izpuščanje soglasnika j- na začetku besede	sou	jsou
izpuščanje soglasnika k- na začetku besede pred soglasnikom d	dyž	když
izpuščanje sklopa vž- na začetku besede pred soglasnikom	dyť (2x)	vždyť (2x)
Oblikoslovne spremembe		
Imenske		
	SPČ	KNČ
sprememba -é → -ý	jasný(2x), nebezpečný, svý	jasné (2x), nebezpečné, své
diftongizacija -ý/-í → -ej	tvejch	tvých
krajšanje samoglasnikov pri svojilnih zaimkih	muj	můj
Glagolske		
	SPČ	KNČ
krajšanje samoglasnikov v končnicah	věřim	věřim

Besedišče			
Splošnopogovorna češčina	Knjižna češčina	Neknjižna slovenščina	Knjižna slovenščina
chlap	muž vůbec	tip	/

Pri glagolskih spremembah je večina ustreznikov v zbornem jeziku, od tega odstopa prevod glagola *vydržet* (11. primer), kjer je prevod v knjižnopogovornem jeziku *zdržat*, kar se ponovi pri glagolu *pamatovat* (13. primer) in njegovem prevodu *zapomnit*. Pri 11. primeru *Zem jde vydržet. – V zemi se da zdržat.* se zdi, da je prevajalka že interpretirala prevod. Prevod bi moral pomensko delovati širše, tako kot je v originalu: *Zemljo se da zdržat.*

14. Ty seš „á“. **Mělas** někdy dítě?

Ti si „a“. Si imela kdaj otroka?

15. Zůstal jsem u ní. Z Košíř jsem **vypad**, ani jsem se nerozloučil. A jednou, když jsem seděl na okně a Černá něco vyprávěla, něco z minula... **zahlíd** jsem neuvěřitelnou hru světla, byl to **lapenej** poklad barev, **malej** pavouček soukal svou síť ve **velký** rychlosti, to nebyla past, do toho by nic nechytil, to byla asi hra, nebo nejspíš **nějakej tajnej** vzkaz radosti z pohybu pro někoho... pavučina byla hebká a tajemná, zdvihala se s větrem, vlála s jeho poryvy, jako by tu byla jen pro něj, nebo naopak jen on pro ni, splývalo to.

*Ostal sem pri njej. Iz Košíř sem **spokal**, niti poslovil se nisem. In enkrat, ko sem sedel na oknu in je Črna nekaj pripovedovala, nekaj iz preteklosti ... sem zagledal neverjetno igro svetlobe, to je bil ujet zaklad barv, majhen pajkec je na vse pretege predel svojo nit, to ni bila past, vanjo ne bi nič ujel, to je bila najbrž igra ali verjetno kakšno skrivno sporočilo veselja ob gibanju za nekoga ... pajčevina je bila mehka in skrivnostna, dvigovala se je z vetrom, valovala z njegovimi sunki, kot bi bila tukaj samo zanj ali, nasprotno, samo on zanjo, vse se je zlivalo.*

16. Večer jsme občas někam šli, zatím jsme se vyhýbali **známejm** podnikům.

Zvečer sva občasno kam šla, zaenkrat sva se izogibala znanih lokalov.

17. V **týchle** kavárně bylo místo jen u **šachovýho** stolku, zatímco Černá si šla zavolat, já se neptal komu, její věc, rozložil jsem šachovnici, jen tak... vzpomínal jsem na **chlebový** koníky i stfelce... dokud děláme s chlebem tohle, říkal mi tam jeden staroch, tak je tu všechno **dobrý**, úplně jarní.

*V tej kavarni je bil prostor samo pri šahovski mizici, medtem je šla Črna telefonirat, nisem vprašal, komu, njena stvar, razložil sem šahovnico, kar tako ... spominjal sem se konjev in tekačev iz kruha ... dokler takole delamo s kruhom, mi je tam rekel **en starec**, je vse **kul**, prava pomlad.*

Oblikoslovne spremembe		
Imenske		
	SPČ	KNČ

sprememba -é → -ý	velký, týhle, šachovýho, chlebový, dobrý	velké, téhle, šachového, chlebové, dobré
diftongizacija -ý/-í → -ej	lapenej, malej, nějakej, tajnej, známejm	lapený, malý, nějaký, tajný, známým
Glagolske		
	SPČ	KNČ
izpad končnega -l pri deležniku na 1 moškega spola	vypad, zahlíd	vypadl, zahlídl
združitev pomožnega glagola s polnopomenskim glagolom	mělas, *seš	měla jsi, jsi

Glagol jsem *vypad* (15. primer) je preveden s *sem spokal*, ki je v SSKJ-ju zaznamovan s kvalifikatorjem pogovorno, s čimer dosega funkcijsko ekvivalenco.

Funkcijska ekvivalenca je dosežena tudi pri prevodu besede *staroch* (17. primer), ki je v PSJČ lahko zaznamovana kot ekspresiven izraz. Gre tudi za univerbizacijo: *staroch* – *starý člověk* (PSJČ). Enaka je situacija pri slovenskem prevodu, v SSKJ je enak kvalifikator kot v PSJČ, *starec* pa je univerbizacija besedne zveze *star moški*.

V 17. primeru je splošnopogovorna češka beseda *dobrý* prevedena z besedo *kul*, s čimer prevod na nek način dosega funkcijsko ekvivalenco glede na ustreznost slovenskega prevoda neknižnih elementov oz. oblik v češčini, saj je v slovenščini po SNB *kul* slengovski izraz, uporabljen zlasti v sproščenem ožjem krogu. V istem primeru opazimo tudi primer aktualizacije s prislovom *jarní*, v prevodu *prava pomlad*. Ker prislov tudi v češčini deluje zelo neobičajno, bi bilo bolje, če bi v tem primeru ohranili besedno vrsto s prevodom *spomladanski*. Prevod *prava pomlad* zveni kot posledica interpretacije, ki pri prevajanju ni zaželeno oz. se z interpretacijo besedila oddaljujemo od cilja funkcijske ekvivalence v razmerju prevoda do originala.

18. Tahali jsme **figurkama** v **různejch** návaznostech, ale protože jsme mluvili a popíjeli, nikdy jsme tu první partii vlastně nedohráli... chodili jsme k šachovnici asi jako k

těžišti, je dobře, když je něco na stole... do **týhle** kavárny chodily většinou jen **starý** dámy, často jsme tu větší počet **panáků** urazili sami... číšníkům se to líbilo, jako nám... jednou Černá vyprskla, protože jí **černobílej**... tučňák pomoh do její **prašivý** bundy a povídá: **Přid'te zas**, milostivá **pani**... já se nesmál. A venku mě chytla a řekla: Tohle já neznám, **budem** spolu. Ty... Černá... tohle neříkej, protože já... nikdy mě neopustíš. Šli jsme přes louži a mně se zazdalo, že to je jáma, která vede někam, šachta, a jak jsem si pohrával s **pableskama** v **temný** vodě a mhouřil oči, Černá řekla: To teda věř, že tě **neopustim**, už nikdy, to ani nejde. Ale ty... nic nevíš! Ty mě máš moc rád. **Kouk** jsem se na ní, dívala se... zle, jako by se jí to nelíbilo, jako by to, co nás čeká... a já věřil, že **dobrá** věci pospolu... jako by to nechtěla... byla zlá. Všichni mě serete! Ty **taky!** řekla. Otočil jsem se a někam šel, a když jsem se **ohlíd** přes rameno, stála tam u louže, sama... nehnutě, viděl jsem její oči, jen ten lesk, cítil jsem jí, byla ve mně... její postava je v mém těle vpálená a co ten obrys přesahuje, jsem dávno odřezal... to trvá dosud, po všem, co se stalo... pak jsme šli vedle sebe mlčky a město bylo **přátelský**. **Nevim** proč.

*Vlekla sva figurice v različnih navezavah, ampak ker sva govorila in pila, pravzaprav te prve partije nisva nikoli dokončala ... k šahovnici sva hodila kot k nekakšnemu težišču, dobro je, ko je nekaj na mizi ... v to kavarno so večinoma hodile samo stare dame, pogosto sva tukaj večje število **štamprlov zvrnila** sama ... natakarnem je bilo vseč, nama tudi ... enkrat je Črna **bruhnila** v smeh, ker ji je črno-bel ... pingvin pomagal v njeno ušivo bundo in rekel: Pridite **spet**, milostljiva gospa ... jaz se nisem smejal. Zunaj se me je prijel in rekla: Takih stvari ne poznam, skupaj bova. Ti ... Črna ... ne govori tako, ker jaz ... nikoli me ne boš zapustil. Šla sva čez lužo in meni se je zdelo, da je jama, ki nekam pelje, rov, potem pa sem se poigral z odbleski v temni vodi in pripiral oči, Črna je rekla: Kar verjemi mi, da te ne bom zapustila, nikoli več, to niti ne bo šlo. Ampak ti ... nič ne veš! Ti me imaš **ful** rad. Ošinil sem jo s pogledom, gledala je ... grdo, kot da ji to ne bi bilo vseč, kot da to, kar naju čaka ... jaz pa sem verjel, da dobre stvari hkrati ... kot da tega ne bi hotela ... bila je grda. Vsi mi **greste na kurac!** Ti tudi! je rekla. Obrnil sem se in nekam šel, in ko sem se ozrl čez ramo, je stala tam pri luži, sama ... negibno, videl sem njene oči, samo tisti sijaj, čutil sem jo, bila je v meni ... njena postava je vžgana v moje telo, in kar ta obris presega, sem že zdavnaj odrezal ... to traja vse do zdaj, po všem, kar se je zgodilo ... potem sva šla molče drug poleg drugega in mesto je bilo prijateljsko. Ne vem, zakaj.*

19. A ráno se Švihák usmál, když jsem **popad** obálku, on asi tušil, že chci **zdrhnout**. Vyrazili jsme **zas** k **ňáký** fabrice, dva dny jsme kvůli tomu telefonovali. Dvůnitř jsme vešli bez problémů. Tentokrát byl Švihák poněkud... **rozechvělej**, což bylo **neobvyklý**, možná že jsme se znali už natolik, že nepovažoval za **nutný** držet přede mnou masku... vždyť tenhle život trval už třetí měsíc... všechno šlo jak po drátku, našli jsme blok, chodbu, vyjímečně nikde nikdo **nezacláněl**...

*In zjutraj se je Frajer nasmehnil, ko sem zagrabil kuverto, najbrž je slutil, da jo hočem **popihat**. Spet sva se odpravila do **ene fabrike**, dva dni sva zaradi tega **telefonarila**. Noter sva prišla brez problemov. Tokrat je bil Frajer **nekam** ... vznemirjen, kar je bilo neobičajno, mogoče sva se že toliko poznala, da se mu ni več zdelo nujno, da pred mano nosi masko ... saj je **tole** življenje trajalo že tretji mesec ... vse je **šlo kot po žnorce**, našla sva blok, hodnik, izjemoma nikjer ni bil nihče **v napoto** ...*

Glasoslovne spremembe		
Soglasniške		
	SPČ	KNČ
izpuščanje soglasnika j	přidřte	přijđte
Oblikoslovne spremembe		
Imenske		
	SPČ	KNČ
končnica v or. mn. -ama/-ema	figurkama, pableskama	řigurkamy, pablesky
sprememba -é → -ý	starý, prařivý, temný, dobrý, přátelský, ňáký neobvyklý, nutný	staré, prařivé, temné, dobré, přátelské, *(ňáké) : nějaké, neobvyklé, nutné
diftongizacija -ý/-í → -ej	různejch, černobílej, rozechvělej	různých, černobílý, rozechvělý
krajřsanje samoglasnikov v končnicah	pani	paní
neizgovarjanje končnega -e	zas (2x)	zase (2x)
Glagolske		
	SPČ	KNČ

izpad končnega -l pri deležniku na l moškega spola	pomoh, kook, ohlíd se, popad	pomohl, koukl, *(ohlíd se) : ohlédl se, popadl
krajšanje samoglasnikov v končnicah ali izpust -e	budem, neopustim, nevim	budeme, neopustim, nevíim

Besedišče			
Splošnopogovorna češčina	Knjižna češčina (slovarska oblika)	Neknjižna slovenščina	Knjižna slovenščina
panák	sklenka kořalky	štampřl	/
zdrhnout	utéci/utéct	popihat	/
zACLánět	překážet	biti v napoto	/

V 18. primeru se pojavi sleng *často jsme tu větší počet panáků urazili sami*, slovenski prevod se glasi *pogosto sva tukaj večje število štampřlov zvrnila sama*, kjer ima glagol *zvrniti* v SSKJ-ju kvalifikator ekspresivno, *štampřl* pa najdemo samo v etimološkem slovarju, enako kot češka beseda *štampřle* je tudi beseda *štampřl* prevzeta iz bavarske nemščine, pri čemer stopnja pogovornosti slovenskega *štampřl* povsem ustreza češkemu *panák*.

Sleng se v slovenščini pojavi pri povedi *Ty mě máš moc rád.* (18. primer), ko je le-ta prevedena s *Ti me imaš ful rad.* Ravno tako je s slengovskim izrazom preveden stavek v prejšnjem sklopu primerov *tak je tu všechno dobrý* (17. primer) z *je vse kul.* V obeh primerih je neknjižnost, ki je v češčini bolj izražena glasoslovno in morfemsko, ponovno ponazorjena leksikalno. S funkcijskega vidika s pomočjo substitucije (eno prvino nadomeščamo z drugo) dosežemo ekvivalenco.

Glagol *zdrhnout* (19. primer) je v SSJČ zaznamovan ekspresivno ter v slovenščino preveden s *popihat* in v slovarju označen kot pogovorni izraz, kar poudari še odsotnost končnice -i v nedoločniku. Funkcijsko prevod povsem odgovarja, učinek je podoben, pri čemer se „pogovornost“ in neknjižnost v slovenščini ponazori predvsem leksikalno.

5.3.1 Ocena prevoda odlomka (Sestra) s stališča funkcijske ekvivalence

Celotno besedilo romana *Sestra* je prepleteno z različnimi prvinami neknjižnega jezika, ki pa se v njem ne pojavljajo v vnaprej predvidenem zaporedju oz. izčrpno in sistematično. Različni odseki besedila se med seboj razlikujejo po količini prisotnosti neknjižnih jezikovnih prvin, hkrati pa se prepletajo tudi s knjižnim jezikom. Pri neknjižnih oblikah zagotovo izstopajo prvine splošnopogovorne češčine. Karakterističen pojav so tudi kratki stavki in številne elipse, ki prispevajo k temu, da besedilo dobiva podobo govorjenega besedila oz. ustvarjajo ritem pogovora. Tipična značilnost Topolovih del, ki ni vidna samo v romanu *Sestra*, je posebna grafična ureditev besedila, v kateri pripoved in premi govor nista očitno grafično oddeljena, kar se jasno vidi v prilogi, kjer je prikazan celoten odlomek, pri analizi odlomka je omenjeni oblikovni element do določene mere odsoten zaradi vrivkov prevoda.

Tipična in tudi najbolj pogosta glasoslovna prvina splošnopogovorne češčine, ki jo Topol uporablja v jeziku tega dela, je -ej namesto -í/-ý v končnicah (*takovej, hubenej, tmavej, jinej, klidnej, tvejch, lapenej, malej, nějakej, tajnej, známejm, různéjch, černobílej*). V prevodu je prikazana z zbornimi oblikami, saj slovenščina ne razpolaga s podobnimi oblikovnimi prvinami pri substandardnem jeziku.

Poleg splošnopogovorne češčine se v odlomku pojavijo tudi druge prvine neknjižnega jezika, ki prispevajo k oblikovanju sloga, ki ga je za literarne osebe želel doseči pisatelj; vulgarizem, ki je preveden s slovenskim ustreznikom in ohranja funkcijo vulgarnosti *Všichni mě serete!* (18. primer) s prevodom *Vsi mi greste na kurac!*, dosega precej visoko stopnjo vulgarnosti. Naslednji primer vulgarizma *už mě k smrti sralo tahat* (13. primer) je izražen s češkim glagolom *srát*, v slovenščini je sicer nadomeščen z „milejšo“ besedno zvezo *Poln kufer sem imela*, vendar je funkcijsko podoben češkemu. Pojavi se tudi frazem *šlo jak po drátku* (19. primer), ki je preveden kot *je šlo kot po žnorci*, v slovenščini je frazem zaznamovan s kvalifikatorjem starinsko, medtem ko je v češčini nezaznamovan.

6 ZAKLJUČEK

Prevajanje zahteva obvladovanje izvirnega in ciljnega jezika, kar ne pomeni zgolj jezika samega po sebi, ločenega od kulture, zgodovine in tradicije naroda, ki ga le-ta uporablja. Ko se prevajalec loti prevajanja besedila, je ponavadi postavljen pred izziv, ta izziv pa je še toliko večji, če govorimo o literarnem prevajanju leposlovnih besedil, ki predstavljajo eno od najzahtevnejših prevajalskih oblik; da je proces še toliko bolj zapleten, lahko poskrbijo še neknjižne jezikovne prvine, ki se pojavljajo v izvirnem besedilu. V diplomski nalogi smo ugotavljali, kako uspešno oz. neuspešno so se, glede doseganja funkcijske ekvivalence pri prevodu, s prevajanjem splošnopogovorne češčine spopadali prevajalci

Pri prevodu T. Jamnik Denar od Hitlerja opazimo, da se je prevajalka sicer znašla pred težavno nalogo, vendar je z izbiro narečja in osrednjeslovenskega pokrajinskega pogovornega jezika dosegla precej večje stopnje zaznamovanosti, zlasti geografske, kot original. Do tega je prišlo, ker med knjižno in splošnopogovorno češčino ni tako velike razlike, poleg tega se splošnopogovorna češčina povsem nezaznamovano uporablja v vsakodnevni komunikaciji na velikem delu češkega ozemlja, v zadnjih 50 (in še zlasti 20) letih se vse pogosteje uporablja tudi v leposlovju in medijih. Navedimo le nekaj primerov, kjer funkcijska ekvivalenca ni bila dosežena: *koncentrák* : *kanclager* (10. primer) – v slovenskem jeziku je beseda *kanclager* precej neobičajna in s seboj nosi večjo mero zaznamovanosti kot češka *koncentrák*; *by nám Mistra vočumovali* : *ferbca na mojstru pasl* (4. primer); *ujasnit si některý věci* : *rekl bobu bob* (8. primer) – v zadnjih dveh primerih se v prevodu pojavi frazem, medtem ko v originalu temu ni tako, kar, seveda, poruši načelo funkcijske ekvivalence in kaže na neustreznost prevodov. Drugi problematičen vidik pa je bil prevajalkin poskus, da bi številne glasoslovne in oblikoslovne razlike, ki jih ima splošnopogovorna češčina v odnosu do knjižne češčine, prenesla v slovenščino: *prožila ještě něco takovýho* : *prežvela pa še neki tacga* (10. primer); *V hlavě máte všechno pomotaný.* : *U glav mate totalno zmešnavo.* (8. primer). Poleg tega, da je zaznamovanost v prevodu precej večja kot v izvirnem besedilu, povzroča tudi oteženo branje, ker slovenski bralec ni vajen „ljubljanščine“ v leposlovnih besedilih. Poleg tega je tudi v čeških besedilih splošnopogovorna češčina uporabljena večinoma le v namigih in ne dosledno, kot je T. Jamnik naredila v slovenskem prevodu.

Odlomek iz romana *Prima sezona* je večinoma sestavljen iz dialoga, v katerem so zelo kratki stavki, kar prevajanje še oteži, saj sta morala prevajalca zelo premišljeno izbirati ustreznice, ki

bodo na bralca prevoda učinkovale enako kot na bralca originala. V besedilu se prepletata knjižni in neknjižni jezik; večji del neknjižnega zavzema splošnopogovorna češčina v premem govoru.

Prevajalca sta se za prevajanje splošnopogovorne češčine odločila za uporabo knjižnega pogovornega jezika, ki se odraža, npr. v uporabi členka *pa* (2. primer, 3. primer, 5. primer, 16. primer, 17. primer), *no – daj no* (8. primer), *daj nehaj no* (10. primer), z vprašalnico *a/a ne* (1. primer, 16. primer) – torej z besediščem in sintaktičnimi prvinami. Glagoli, ki dajejo prevodu pogovorni značaj, so, npr. glagol *početi* (20. primer), ki ima v SSKJ kvalifikator ekspresivno, glagol *smučati se* (20. primer) je z reflektivno obliko v SSKJ naveden kot podiztočnica glagolu *smučati*, ki je v tem primeru zagotovo nevtralnejša oblika. *Smučati se* pogosteje uporabimo kot dovršno obliko. Glagol *sklepetati* (17. primer) je v SSKJ zaznamovan ekspresivno. Meja med knjižnim in neknjižnim jezikom v prevodu lepo odraža odnos splošnopogovorne češčine do knjižnega jezika, potrebno pa je poudariti, da je razlika med obema zvrstema drugačna – v češčini so zelo izrazite glasoslovne in s tem povezane oblikoslovne prvine, medtem ko so v slovenščini izrazitejši leksikalni ali sintaktični elementi.

Celotno besedilo romana *Sestra*, kot tudi izbran odlomek, je prepleteno z različnimi prvinami češkega neknjižnega jezika, ki pa se v njem ne pojavljajo v vnaprej predvidenem zaporedju ali sistematično. Pri neknjižnih oblikah zagotovo izstopajo prvine splošnopogovorne češčine. Tipična in tudi najbolj pogosta glasoslovna prvina splošnopogovorne češčine, ki jo Topol uporablja v jeziku tega dela, je *-ej* namesto *-í/-ý* v končnicah (*takovej, hubenej, tmavej, jinej, klidnej, tvejch, lapenej, malej, nějakej, tajnej, známejm, rŕznejch, černobílej*). V prevodu je prikazana z zbornimi oblikami, saj slovenščina ne razpolaga s podobnimi oblikovnimi prvinami pri substandardnem jeziku. Karakterističen pojav so tudi kratki stavki in številne elipse, ki prispevajo k temu, da besedilo dobiva podobo govorjenega besedila oz. ga posnema in ustvarja ritem pogovora. Poleg splošnopogovorne češčine se v odlomku pojavijo tudi druge prvine neknjižnega jezika, ki prispevajo k oblikovanju sloga, ki ga je za literarne osebe želel doseči pisatelj; vulgarizem, ki je preveden s slovenskim ustreznikom in ohranja funkcijo vulgarnosti *Všichni mě serete!* (18. primer) s prevodom *Vsi mi greste na kurac!*, dosega precej visoko stopnjo vulgarnosti. Naslednji primer vulgarizma *už mě k smrti sralo tahat* (13. primer) je izražen s češkim glagolom *srát*, v slovenščini je sicer nadomeščen z „milejšo“ besedno zvezo *Poln kufer sem imela*, vendar je funkcijsko podoben češkemu. Pojavi se tudi frazem *šlo jak po drátku* (19. primer), ki je preveden kot *je šlo kot po žnorci*, v slovenščini je

frazem zaznamovan s kvalifikatorjem starinsko, medtem ko je v češčini nezaznamovan. N. Vidrih se je, ravno tako kot prevajalca Prime sezone, pri prevodu odločila za uporabo knjižnopogovornega jezika, v primeru, če to ni bilo mogoče, je glasoslovne in oblikoslovne prvine nadomestila z leksikalnimi ali s sintaktičnimi in s tem dosegala funkcijsko ekvivalenco.

7 VIRI IN LITERATURA

7.1 Viri

Denemarková, Radka: *Peníze od Hitlera*. Brno: Host, 2009.

Denemarková, Radka: *Denar od Hitlerja* [Peníze od Hitlera]. Iz češčine prevedla Tatjana Jamnik. Ljubljana: Modrijan založba, 2010.

Škvorecký, Josef: *Prima sezóna*. Praga: Odeon, 1991.

Škovercký, Josef: *Prima sezona* [Prima sezóna]. Iz češčine prevedla Frane in Zdenka Jerman. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1993.

Topol, Jáchym: *Sestra*. Brno: Atlantis, 1994.

Topol, Jáchym: *Sestra* [Sestra]. Iz češčine prevedla Nives Vidrih. Ljubljana: Sanje, 2007.

7.2 Literatura

Cvrček, Václav: *Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví*. Praga: Karolinum, 2010.

Hoffmannová, Jana: Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí. *Mluvená čeština v krásné literatuře*. Čmejrková, Světlá, Hoffmannová, Jana (ur.). Praga: Academia, 2011. 349–391.

Čechová, Marie idr.: *Současná stylistika*. Praga: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.

Čechová, Marie idr.: *Stylistika současné češtiny*. Praga: Institut sociálních vztahů, 1997.

Čechová, Marie idr.: *Čeština – Řeč a jazyk*. Praga: Institut sociálních vztahů, 2000.

Český národní korpus. Dostupno na: <https://www.korpus.cz/>.

Čmejrková, Světlá: Spisovnost a nespisovnost. Zdroje, proměny a perspektivy. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve Vzdělávacím středisku Šlapanice 10.–12. února 2004. *Spisovnost a nespisovnost v korpusech psané a mluvené češtiny: co vypovídá výskyt tvarů bychom, bysme, bych, bysem?* Minářová, Eva; Ondrášková, Karla (ur.). Brno: Masarykova univerzita, 2004. 191–197.

Daneš, František: Kultura a struktura českého jazyka. Praga: Karolinum, 2009. 480–493.

DEBDict, elektronska baza čeških slovarjev. Dostopno na: <https://deb.fi.muni.cz:8005/debdict/>.

Fran, slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Dostopno na: <http://www.fran.si/>.

Gigafida. Dostopno na: <http://www.gigafida.net/>.

Kovačič, Irena: 15. prevajalski zbornik. *Jezikovne zvrsti in podnaslovno prevajanje*. Berger, Aleš idr. (ur.). Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 1991. 20–27.

Levý, Jiří: *Umění překladu*. Praha: Československý spisovatel, 1983.

Maltarić, Bojana: *Predstavitev češke (in slovaške) teorije prevajanja: diplomsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 1997.

Maltarić, Bojana: *Studia Moravica. 1* : sborník jazykovědných a literárněvědných příspěvků přednesených na mezinárodní vědecké konferenci Jazyk a literatura na Moravě pořádané ve dnech 24.-26. října 2002. *Obecná čeština a „obecná“ slovinština*. Fiala, Jiří idr. (ur.). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 75–82.

Minářová, Eva: *Stylistika češtiny*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

Newmark, Peter: *Učbenik prevajanja*. Ljubljana: Krtina, 2000.

Nida, Eugene: *Toward a Science of Translating. With Special References to Principles and Procedures Involved in a Bible Translating*. Leiden: E. J. Brill, 1964.

Ožbot, Martina: *Prevajalske strategije in vprašanje koherence ob slovenskih prevodih Machiavellijevega Vladarja*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije, 2006. 30–31.

Nova beseda. Dostopno na: http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda3.html.

Peressutti, Katerina: *Zvrsti češkega jezika – knjižna, knjižno pogovorna in splošno pogovorna češčina: diplomsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slavistiko, 2013.

Reiß, Katharina; Vermeer, Hans. J.: *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 1991.

Rode, Matej: 15. prevajalski zbornik. *Narečje kot prevajalski problem*. Berger, Aleš idr. (ur.). Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 1991. 28–31.

Sgall, Petr; Hronek, Jiří: *Čeština bez příkras*. Praha: H&H, 1992.

Stankovska, Petra: *Češka slovnica za bohemiste*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009.

Svobodová, Diana: *Psaná a mluvená podoba současné češtiny*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2009.

Škerj, Ružena: *Češko-slovenski slovar, slovensko-češki slovar*. Ljubljana: DZS, 2004.

Toporišič, Jože: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja, 2000. 13–35.

Toporišič, Jože: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana, Cankarjeva založba, 1992.

Tominec, Ivan: *Črnovrški dialekt: kratka monografija in slovar*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1964. Spletna izdaja 2015.

Vevar, Štefan: *Temeljni aspekti in principi teorije literarnega prevajanja*. Ljubljana: Študentska založba, 2001.

8 PRILOGE

8.1 Radka Denemarková: Peníze od Hitlera (2009: 103–107)

Mistr Oujezdský vejde, zpoza závěsu ženské ruce přivezou kolečkové křeslo, je usazen, hýčkán, popostrkován podél pultu, aby ne neunavil. Blahosklonně přebírá do rozevřené nákupní tašky na kolečkách a do batohu čerstvý chléb, rohlíky, trvanlivý lovecký salám, kuřecí šunku, věnec špekáčků, čabajku, kremžskou hořčici, tuzemský rum, lahev koňaku, oříšky kešu, mandle, dvacet piv. Obě dámy snášejí jako pilné včelky z regálů mlsy. Mistr Oujezdský vyjeveně sleduje, jak před ním třetí omámená víla, Drbavá, s každou stokorunou odpočítává a vrství záhadné trpasličí papírové sáčky.

„To je bonus pro **věrný** zákazníky, víte, Mistře. Hlídám to, aby vás nevzali na hůl.“

Nataše vzplanou tváře náhlým nápadem. Na pult postaví baňatou lahev portského, kterou jí z výšky Hanka Malá podává.

„Mistře, kdybyste nám každý ten pytlík podepsal, to by byla teprv nákupní horečka.“

Bílý plášť na **štaflích** se rozzáří.

„**Jo**, ale radši vzadu, Natašo, **eště** by nám Mistra **vočumovali**.“

Mistr Oujezdský se orosí, poslušně zaleze za závěs, sedne k umakartové desce stolku. Přes hrbolaty povrch čočkových přídělů černým fixem smolí *Srdečně a s láskou Jiří Oujezdský. Srdečně a s láskou Jiří Oujezdský. Srdečně a s láskou...*³ Hanka Malá dopíše místo a datum. A Nataša s Drbavou za jeho zády chvatně plní další a další dárková baleníčka.

„A pročpak? No co se vás ptám, vy to sama víte nejlíp. Protože tím **krejete** svoje zločiny. Svoji pravou **tu**... identitu. Vždyť vy jste nebyla vdaná jenom jednou, jak je to **vo** vás všeobecně **známý**, vy už jste totiž byla vdaná **předtim**, a dokonce jste měla dítě, nikde **neuváděnýho** syna jste měla, dneska by mu bylo přes padesát. To nám můžou dosvědčit Denisova máma i paní Drbavá, co **tehdá** dělala na **národním vejboru**, a hlavně tady pan Malý. Viděl vás, **dyž ste** tu v **padesátejch** letech byla na **špacíru**, na **vejletě**.“

Klein se potěšeně zavrtí. Několikrát přikývne a přitaká zdviženou pravicí.

„Protože ty si na to dobře **vzpomínaj**, ty vašeho tehdejšího **starýho** viděli na vlastní **voči** a vaše břicho taky. **Vsadem** se, že **vo** tomhle a **vo dalším** nemá tady pan jurista ani páru.“

Skoro nikdo to neví, ty **smrade**.

Vychutnává nastalé ticho. Kovář kuje železo, tepe do kovadliny.

³ Ležeči tisk je del originalnega besedila.

„A to dítě zabili, muž se ve **čtyřiapadesátym voběsil**, a vy se tváříte nad každým pohoršeně, filozofujete si a stejně po tom všem myslíte jenom na to, jak se **napakovat**. – Chci vás ukázat v **pravym** světle. V hlavě máte všechno **pomotaný**. I pro vás to bude **prospěšný**, ujasnit si **některý** věci.“

Stolař mladší si nasliní prst. Přebírá svůj poklad, přehazuje hnůj, přeskupuje horečně listy. Jeden z nich zdvihne nad hlavu. Otáčí se s ním. Na všechny strany. Celým trupem. Toužebně očekávané eso, vydražované umělecké dílo.

„Tak tady to máme. – Syna Rudolfa vám zabili. A váš muž, Adolf... Sráz, tak ten se zabil sám.“

Barbora přiskočí, pokouší se mě násilím postavit na nohy. Odvést odtud. Zaklesne si mě zezadu v podpaží. Vysmeknu se jí. Upravím si náhubek a chrániče.

Mě fascinuje ta neskutečná připomínka něčeho, co se zdálo být zapomenuté. Vysmeknu se jí. Uraženě se vrhne ke dveřím. Já si přisunu židli blíž k hraně stolu. Aby ke mně nemohla. Oči nespustím ze Stolaře.

„A vy se mě tedy ptáte na co?“

„Na co? Kdyby byla pravda, že jste prošla **koncentrákem** a tam vám pomřela celá rodina a pak jste si prožila ještě něco **takovýho**, kdy vám zase pomřela celá rodina, tak se ptám, jak je **možný**, že vy jediná jste **dycinky** přežila, zrovinka vy. Nebo jak je **možný**, že jste se z toho aspoň nezcvokla, nepomátla úplně. Jak je **možný**, že se vaše myšlenky pořád **upínaj** jenom na to, jak **vokrást** a zničit **nevinný**, **poctivý** a **pracovitý** lidi, když ani ubožáci, co jim pak ty vaše lány znárodnili, zpátky nic **nechtěj**.“

„Jinými slovy, ptáte se, jak je možné, že ještě žiju?“

Kolem Mistra Oujezdského se vrší balení hnědavých bonbonů, není kam šlápnout. Nataša zapne vaříč, postaví konvici s dobrou vodou, do hrnku odsype kafičko.

„Děkuji vám, dámy, je to pro mne neskutečně velká čest, ale už budu muset jít.“

Dámy překotně odhrabávají bachraté překážky, odhrnují sáčky do stran, stěny zpevní svými těly; stezkou projdou Mistrovy bosé nohy v sandálech, s neostříhanými nehty palců. Průchod vzápětí zaplaví nezadržitelná lavina.

Nataša do přeplněné pojízdné tašky vkrotí po stranách dvě lahve portského. Hanka Malá opráší záda: v **kamrlíku** za závěsem se Mistr Oujezdský otřel o bílou zeď. Drbavá navrch batohu přihodí pečlivě odpočítávané sáčky s čočkou.

„Ty **eště** nejsou **podepsaný**, Mistře. Musíte si je podškrábnout doma. Sám.“

Nataša do čtyř skleněných stopeček nalije průzračnou tekutinu.

„Na posilněnou. Domáci slivovička. Mistře, taky starosta by s vámi moc potřeboval mluvit, máme tu teď **velký trable, veliký, spolíháme** na vás.“

Mistr Oujezdský políbí dámam ruku. Nataša s Hankou mu nasadí batoh, pod ztěžklé popruhy na ramenou vloží balíčky s měkoučkou vatou.

Drbavá rozevře dveře a ukloní se.

První šok a ohromení zamrzne. Už neroztaje. Lepkavé napětí. Bára zatuhla u dveří, s rukou na klíče. Nevěřicně si mě prohlíží. Ani se tak překvapením, kolik utajených třináctých komnat můj život nasál; spíš vztekle. Že jsem na rozhovor o tak intimních věcech přistoupila. Právě s těmito lidmi. Právnik se – naoko pohoršeně – pokusí vrátit rozhovor do věcných kolejí. Přinutit mě k okamžitému odchodu; je popuzený, že ho neuposlechnu. Jediný, kdo si mě neprohlíží s nestydatou lačností, je Denis. Naklonil se k Stolařovi, občas syčivě zašpitá. V trpkém tichu stejně nikomu neunikne ani slabika.

„Chce se domluvit, vynášet dokumentaci o pacientovi je trestné, úplně zbytečně mě tím ohrožuješ.“

„Byl to tvůj nápad.“

„Měl to být podklad pro případ krajní nouze, pokud by nebylo zbylí. Nemohl jsem tušit, že s tím vyrukujete v plné parádě hned na začátku.“

Mínění ostatních mě nezajímá. Ale vždycky mě dostihne.

Prevedla Tatjana Jamnik: Denar od Hitlerja (2010: 115–119)

Mojster Rovtar vstopi, ženske roke izza zavese pripeljejo stol na koleščkih, posadijo ga nanj, učkajo, porivajo vzdolž pulta, da se ne bi utrudil. V odrpto nakupovalno torbo na koleščkih in v nahrbtnik blagohotno nabira svež kruh, žemlje, trajno lovsko salamo, piščančjo šunko, venec hmeljarskih klobas, debrecinko, dijonsko gorčico, domači rum, steklenico konjaka, indijske oreščke, mandlje, dvajset piv. Obe dami priboljške znašata z regalov kot pridni čebelici. Mojster rovtar zaprepadeno opazuje, kako tretja omamljena vila pred njim, Gobčeva, z vsakim stokronskim bankovcem odštevava in grmadi skrivnostne pritlikave papirnate škniclje.

„To je bonus za zveste stranke, veste, Mojster. **Pazm**, da vas **neb okol prnesel**.“

Nataši zagorijo lica ob nenadni ideji. Na pult postavi trebušasto steklenico porta, ki ji jo iz višine poda Hanka Malijeva.

„Mojster, če bi se nam na vsako vrečko **podpisal**, to bi šele **bla** nakupovalna **mrzlca**.“

Bela halja na dvokraki lestvi zažari.

„**Ja**, ampak **rajš odzad**, Nataša, **de nam navjo ferbca na Mojstru pasl.**“

Mojster Rovtar se orosi, poslušno se zavleče za zaveso, sede na laminirano ploščo mizice. Čez grbasto površino lečinih obrokov s črnim flomastrom kraca *Iz srca in z ljubeznijo Jurij Rovtar. Iz srca in z ljubeznijo Jurij Rovtar. Iz srca in z ljubeznijo ...* Hanka Malijeva dopiše kraj in datum. Nataša in Gobčeva pa za njegovim hrbtom urno polnita nove in nove darilne zavitke.

„**Zakuga** le? **Kuga** vas sploh sprašujem, sama še **najboljš** veste. Zato ker s tem svoje zločine **prkrivate**. Svojo **tapravo** ... identiteto. **Sej** vi niste **bla** poročena sam **enkat, kukr** se o vas nasploh ve, vi ste **bla** namreč poročena že prej, pa **clo utroka** ste **mela, nkjer omenenga** sina ste **mela, dons** bi jih **mel** že čez petdeset. To **lohk** pričata Denisova mama pa gospa Gobčeva, **k** je **takat** na narodnem odboru delala, še **posebi** pa gospod Mali **klele**. Vas je **vidu, k** ste v **petdesetih letih** sem na **špancer**, na izlet **pršla.**“

Klein se vidno vesel presede. Nekajkrat prikima in pritrdi z dvignjeno desnico.

„Ker oni se tega **dobr spomnjo**, oni so **vašga takratnga deca vidl** na lastne oči pa vaš trebuh **tud**. Grem **stavt, de** o tem pa o **drugeh rečeh** vaš gospod **jurist klele nima blage veze.**“

Če pa nihče ne ve, ti **kanalja**.

Uživa v nastali tišini. Kovač kuje železo, tolče po nakovalu.

„Tega otroka so pa **ubil**, mož se je **štrnpedesetga obesu**, vi se pa nad vsakim zgražate, **filozoferate** pa po vsem tem **itak sam** na to **mislte**, kako si čim več **nagrabt**. – Rad bi vas **pokazu v taprav luč. U glav mate totalno zmešnavo**. Vam pa **tud nav prov neč škodl**, če **mo rekl** bobu bob.“

Tišler mlajši si oslini prst. Sortira svoj zaklad, premetava gnoj, vročično premešča liste. Enega od njih vzdigne nad glavo. Z njim se obrača. Na vse strani. S celim trupom. Težko pričakovani as, umetniško delo na dražbi.

„**Evo, klele**. – Sina Rudolfa so vam **ubil**. Vaš mož, Adolf ... Klančar, on se je pa sam ubil.“

Barbara skoči k meni, na silo me poskuša postaviti na noge. Me odpeljati od tod. Od zadaj me zakavlja pod pazduho. Izvijem se ji. Popravim si nagobčnik in ščitnike.

Mene fascinira ta neverjetni spomin na nekaj, za kar se je zdelo, da je pozabljeno. Izvijem se ji. Užaljeno plane k vratom. Jaz primaknem stol bližje k robu mize. Da ne bi mogla do mene. Ne spustim oči s Tišlerja.

„Vi pa mene zdaj sprašujete kaj?“

„A **kuga**? **Čeb blo** res, de ste **šla** skoz **kanclager** pa da vam je tam cela družina pomrla, **pol** ste **prežvela pa** še **neki tacga**, **k** vam je **spet** cela družina pomrla, **pol** sprašujem, **kuko** je mogoče, da ste **edin** vi **zmer prežvela**, **zakuga glih** vi. **Al pa kuko** je mogoče, da se vam od tega ni vsaj **utrgal**, **čist zmešal**. **Kuko** je mogoče, da se vaši možgani še **zmer** vrtijo **sam ukol** tega, **kuko** bi okradla **pa uničila** nedolžne, poštene **pa** delovne ljudi, če **pa** še reveži, **k** so jim **pol**, **kasnej une** vaše njive **nacionaliziral**, **neč** nazaj **nočjo**.“

„Z drugimi besedami, sprašujete, kako je mogoče, da sem še živa?“

Okoli Mojstra Rovtarja se grmadijo zavitki rjavkastih bonbonov, ni kam stopiti. Nataša prižge kuhalnik, pristavi ročko z zalo, v šalico natrese kofetek.

„Hvala vam, dame, to je zame neizmerno velika čast, ampak bom moral počasi **it**.“

Dame hlastno odkopavajo bunkaste ovire, odrivajo škroniclje vstran, stene utrdijo s svojimi telesi; po potki se sprehodijo Mojstrove bose noge v sandalah, z nepostrženimi nohti na palcih. Prehod hip za tem preplavi nezadržan plaz.

Nataša v zvrhano torbo na koleščkih ob straneh zarine dve steklenici porta. Hanka Malijeva iztrepa hrbet; v **kamrici** za zaveso se je mojster Rovtar podrsal ob belo steno. Gobčeva vrh nahrbtnika doda še skrbno odštevane škroniclje z lečo.

„**Te** še niso **podpisan**, Mojster. Si jih **morte** doma **pocahnat**. Sam.“

Nataša v štiri steklena šilca nalije prozorno tekočino.

„**De** se **vte enmal podprl**. Domača slivovka. Mojster, še župan bi **rabu z vam govort**, **zdej mammo kle** en **hud** problem, **hud**, računamo na vas.“

Mojster Rovtar poljubi damam roko. Nataša in Hanka mu natakmeta nahrbtnik, težke naramnice na ramenih podložita z zavojčki rahle vate.

Gobčeva odpre vrata in se prikloni.

Prvi šok in osuplost zamrzneta. Ne stalita se več. Lepljiva napetost. Bara otrpla pri vratih, z roko na kljuki. Ogleduje me, kot da ne more verjeti. Niti ne toliko od presenečenosti nad tem, koliko zatajenih trinajstih sob je moje življenje vsrkalo; prej jezno. Da sem na pogovor o tako intimnih stvareh sploh pristala. In to ravno s temi ljudmi. Pravniki – na videz zgroženo – poskuša vrniti pogovor na stvarne tirnice. Me prisiliti k nemudnemu odhodu; razdražen je, ker ga ne poslušam. Edini, ki me ne ogleduje z brezsravno lakomnostjo, je Denis. Nagnil se je k Tišlerju, tu pa tam sikajoče zašušlja. V trpki tišini tako ali tako nikomur ne uide niti zlog.

„Ona bi se rada dogovorila, **odnest** dokumentacijo o pacientu je kaznivo, s tem me čisto po nepotrebem **spravljajš** v nevarnost.“

„To je **bla** tvoja ideja.“

„To naj bi bila osnova za skrajni primer, če ne bi bilo druge možnosti. Kako naj bi vedel, da boš s tem na vse kanone ustrelil že takoj na začetku.“

Mnenje drugih me ne zanima. Me pa zmeraj doseže.

8.2 Josef Škvorecký: Prima sezóna (1991: 20–21)

... „Dnes **užs** jednu doprovázel, ne? Mám dojem.“

„Já? **Jaks** na to přišla?“

„**No copak** tady asi děláš? Vždyť tady nebydlíš. Nebo bydlíš?“

„Byl **sem** v Bílovsi pro **vostrou** vodu.“

„**Jo?** A kde jí máš?“

Nojo. Žádnou jsem neměl.

„Zapomněl sem jí tam,“ řekl jsem pohotově, „protože **sem** tam myslel na tebe. Kudy **chodim**, tudy na tebe **myslim**.“

„**Dybys** nepovídal,“ řekla. Hbitě jsem se zařadil, a už jsme kráčeli k pivovaru a nahoru do vilové čtvrti, kde bydlela. Měsíc svítil na bílou stráž Černé Hory a zatemněné vily na ní seděly, každá s nějakým svým tajemstvím. A pořád sněžilo.

„Fakt, Marie,“ řekl jsem. „**Ty seš tak** krásná.“

„Hele, nech si to,“ pravila.

„Ty to nerada slyšíš?“

„Ty to **říkáš každý**.“

„**Každý, vo kerý** je to pravda. A to je **vo** tobě v první řadě.“

„V první řadě?“

„**No.**“

„**Řikáš** v první řadě?“

„V Kostelci určitě.“

„A v **kerý** řadě je to pravda **vo** Ireně?“ řekla a zamrkala na mě modrýma očima, poněvadž v černých řasách jí zůstala viset sněhová vločka.

„**Vo** tý? To ani **nevim**. **Vo** tom sem nikdy **nepřemejšlel**,“ řekl jsem. Zahnuli jsme do kopce, kolem vily pana profesora Citrona. „Já **přemejšlim** pořád jen **vo** tobě.“

„A jak to potom, že na rande zveš pořád Irenu?“

Sakra. Čert ví, co všechno si holky mezi sebou **vykecají**, pomyslel jsem si, ale **povytáh** jsem obočí a podíval jsem se zešikma na Marii. Měla takový jako plátěný pytel na šňůře, který

táhla za sebou ve sněhu. „**No**,“ pravil jsem. „Někoho zvat na rande **musim**, **dyž** ty mi dávaš košem.“

„Hm,“ řekla Marie jako v knížce, zvedla nos do výšky a spadla jí na něj další krásná vločka a ona zespoda našpulila růžovou pusou a sfoukla jí do tmy. „**Užs** mě ale dlouho **vo** žádný rande **neřek**.“

Tě pic! Mám snad narozeniny nebo co? pomyslel jsem si a vzpomněl jsem si na tu svíčku v aule, a najednou taky na tu opatrnou klauzuli, kterou jsem ke své prosbě přidal, aby se mi svíčka na každý pád vyplatila: Pane Bože, dej, ať získám Irenu, nebo nějakou jinou hezkou dívku. A že jsem se pak celou mši svatou choval poměrně zbožně. Takže to mě asi za to Pán Bůh odměňuje. Ale je nějak štědrý, pane. Za jednu svíčku.

„To hned **napravim**,“ řekl jsem. „Co děláš v neděli? **Pod'** na lyže!“

„Hm,“ opakovala Marie, a kolem nás přešla koule v perziánu, paní ředitelová Heiserová.

„Rukulíbám, milostivá paní,“ pravila Marie jasně a nahlas, a já se vzpamatoval a řekl jsem taky:

„Rukulíbám, milostivá paní.“

„Dobry večer, dobry večer,“ odpověděla koule a odvalila se po stráni dolů. Byli jsme už skoro u Mariiny vily s velikým zaskleným vchodem mezi dvěma korintskými sloupy, kudy před válkou vždycky večer bohatě proudilo světlo. Teď byla mezi korintskými sloupi tma a pořád vytrvale sněžilo. Marie zapadala v těch svých válenkách do sněhu až po rýhovanou kolínku a já se jím hrdinně brodil v dlouhých kalhotách a v polobotkách. Láska mnou pořád lomcovala, a najednou mi zničehonic došlo, že je to vlastně **ted'ka zas** láska k téhle holce v rýhovaných punčochách! Hergot, jak to vlastně je?

Neměl jsem čas o tom uvažovat. Byli jsme už před brankou jejich vily a Marie se zastavila.

„**Povídalas** ‚Hm‘,“ řekl jsem rychle.

„Hm.“

„Co to jako znamená, ‚Hm‘?“ zeptal jsem se.

„Hm,“ pravila Marie, „znamená, že si to s tou nedělí **eště rozmyslim**.“ ...

Prevedla Frane in Zdenka Jerman: Prima sezona (1993: 16–18)

„Danes si že eno spremljal, **a ne?** Se mi zdi.“

„Jaz? Kako si **pa** to uganiła?“

„**No, kaj pa** sicer iščeš tukaj? Saj nisi od tod. Ali **pač?**“

„Šel sem v Bilovs po mineralno.“

„Res? Kje jo **pa** imaš?“

Saj. Nisem je imel.

„Tam sem jo pozabil,“ sem pri priči rekel, „ker sem mislil nate. Koder hodim, mislim nate.“

„**Daj no**,“ je rekla. Hitro sem stopil ob njen bok in že sva korakala proti pivovarni in navzgor proti vilski četrti, kjer je stanovala. Mesec je ožarjal belo pobočje Črne gore in na njem so ždele zatemnjene vile, vsaka s svojo skrivnostjo. In še vedno je snežilo.

„**Častna**, Marija,“ sem rekel. „Tako lepa si.“

„**Daj**, nehaj **no**,“ je odvrnila.

„**A** tega ne slišiš rada?“

„To **praviš** vsaki.“

„Vsaki, ki je res lepa. In v prvi vrsti si to ti.“

„V prvi vrsti?“

„**Ja**.“

„Praviš v prvi vrsti?“

„V Kostelcu absolutno.“

„In v kateri vrsti drži to za Ireno?“ je vprašala in zamežikala proti meni s svojimi modrimi očmi, ker ji je v črnih trepalnicah obvisela snežinka.

„**A** zanjo? Tega pa ne vem. O tem nisem nikoli razmišljal,“ sem rekel. Zavila sva v hrib, mimo vile gospoda profesorja Citrona. „Jaz **premišljam kar naprej** samo o tebi.“

„Kako pa to, da na randi vabiš kar naprej Ireno?“

Presneto. **Vrag vedi**, česa vsega si dekleta na samem ne **sklepetajo**, sem pomislil, vendar sem dvignil obrvi in od strani pogledal Marijo. V rokah je imela vrv, na njej **pa** nekakšno platneno vrečo, ki jo je vlekla za seboj po snegu. „**Ja**,“ sem rekel. „Nekoga **pač** moram vabiti na **randi**, ko mi pa ti vsakič daš košarico.“

„Hm,“ je rekla Marija, kot bi brala iz knjige, visoko dvignila nos, in nanj je padla druga prelepa snežinka; našobila je rožnate ustnice in jo odpihnila v temo. „**Pa** mi že dolgo nisi rekel za **randi**.“

Za vraga! Ali imam rojstni dan ali kaj? sem pomislil in se spomnil na svečko v avli, pa tudi na tisto previdno klavzulo, ki sem jo dodal prošnji, da bi se mi svečka v vsakem primeru **splačala**: Gospod Bog, daj, da osvojim Ireno ali kakšno drugo lepo dekle. In da sem se potem vso sveto mašo sorazmerno pobožno obnašal. Verjetno me bo zdaj gospod Bog poplačal za to. Je pa **nekam** radodaren! Za eno samo svečko!

„To bom takoj popravil,“ sem rekel. „Kaj boš počela v nedeljo? Pojdiva **se smučat!**“

„Hm,“ je ponovila Marija in mimo naju je prišla krogla v **perzianerju**, gospa Heiserjeva, ravnateljeva žena.

„Dober večer, **milostljiva gospa**,“ je rekla Marija jasno in glasno. Opomogel sem si in tudi jaz rekel:

„Dober večer, **milostljiva gospa**.“

„Dober večer, dober večer,“ je odgovorila krogla in se odvalila po pobočju navzdol. Bila sva že skoraj pri Marijini vili z velikim zasteklenim vhodom med dvema korintskima stebroma, od koder je pred vojno vsak večer bogato lila svetloba. Zdaj je bila med korintskima stebroma tema in kar naprej je vztrajno snežilo. Marija je zagazila s svojimi škorenjčki v sneg prav do progastih kolen, jaz pa sem v dolgih hlačah in nizkih čevljih junaško gazil po njem. Gorel sem od ljubezni, in nenadoma mi je prišlo **tebi nič meni nič** na misel, da je tokrat to ljubezen do dekleta v progastih nogavicah! **Hudiča**, kako je pravzaprav s to rečjo?

Pa nisem imel časa razmišljati. Bila sva že pred vrtnimi vrati njene vile in Marija se je ustavila.

„Rekla si ‚Hm‘,“ sem hitro rekel.

„Hm.“

„Kaj pomeni ta tvoj ‚Hm‘?“ sem vprašal.

„Hm,“ je rekla Marija, „pomeni, da bom glede nedelje še premislila.“

8.3 Jáchym Topol: Sestra (1994: 284–285)

... To já nenáviděla... s tebou tam sedával kluk, skoba... **takovej hubenej tmavej**... ten se mi taky líbil.

Žralok!

No... David se **menuje**, mi **řek**...

To ne. David je **jinej**.

Řek, že je David, **nevím** proč. A chtěla jsem se zeptat... proč si tehdy **vlez** do toho kontejneru... pořezal **ses**...

Byla nuda, všichni **civěli**... klidnej stůl, jo?

Taky jsem jí říkal pověst o žebro. Jak ho Bog tomu prvnímu vyrval. Řekl jsem jí, že nevěřím, že vzal jen to žebro a daj jí ho. Byl jsem rád, že zná tu prastarou zkazku o Hermafroditovi. Když o ní mluvila, jako by mi mluvila o nebi i o dole.

Nikde jinde jsme **taky** nebyli.

Dny šly. Nopočítali jsme je.

Tyhle dny... moje drahá huláká na schodech... popíjí pivo Tři mušketýři, kdesi sedí jen v červených kalhotkách na okrajích s pavučinkou v **některým** z odpolední... tahá mě za vlasy... vyhrnuje si úžasný řasy tajemnou tyčinkou, **držim** jí za hlavu... a ve vzduchu někde nad **náma** i **ostatníma** se chvějou dráty, stoupá pára z kanálů, zdi domů těžknou staletou omítkou, **pásama zdivočelý městský kůže**... **jdem** kolem hřiště, odkud zaznívaj úsečný povely, je dusno, **jdem** po mostě, pomalu a unaveně, protože je před bouřkou... cítíme první kapky a ona zastaví taxíka, **jedem** do svahu, vzduch se otevře bleskem, **ostrý** světlo, světlo seshora. Ozářená ulice.

To je jasný, že chlap jde seshora, když dává semeno. Žena je blíž půdě, proto rodí, ale **chlap** lítá. Tak se víc bojí všeho, co je nahoře. Žena drží a je dole, to je jasný, já tomu věřím.

Ale **dyť** v zemi **sou taky**... **nebezpečný** věci.

To je jedno. Zem jde vydržet.

No, Černá, **dyž** to říkáš, tak to víš... kdo je ten Moriak, co je na **tvejch** dveřích, otec?... nechci, ale vyzvídám.

To jsem já. Ne **muj** otec! Ten ne! Už mě k smrti sralo tahat to „ová“. To si praotec Čech vymyslel na **svý** ženy, **dyť** byly všechny jeho. Aby si nemusel pamatovat jména, tak je teď každá „ová“.

Ty **seš** „á“. **Mělas** někdy dítě?

Ne.

Zůstal jsem u ní. Z Košíř jsem **vypad**, ani jsem se nerozloučil. A jednou, když jsem seděl na okně a Černá něco vyprávěla, něco z minula... **zahlíd** jsem neuvěřitelnou hru světla, byl to **lapenej** poklad barev, **malej** pavouček soukal svou síť ve **velký** rychlosti, to nebyla past, do toho by nic nechtyl, to byla asi hra, nebo nejspíš **nějakej tajnej** vzkaz radosti z pohybu pro někoho... pavučina byla hebká a tajemná, zdvihala se s větrem, vlála s jeho poryvy, jako by tu byla jen pro něj, nebo naopak jen on pro ni, splývalo to.

Večer jsme občas někam šli, zatím jsme se vyhýbali **známejm** podnikům.

V **týhle** kavárně bylo místo jen u **šachovýho** stolku, zatímco Černá si šla zavolat, já se neptal komu, její věc, rozložil jsem šachovnici, jen tak... vzpomínal jsem na **chlebový** koníky i střelce... dokud děláme s chlebem tohle, říkal mi tam jeden staroch, tak je tu všechno **dobrý**, úplně jarní.

Jarní, řekl.

Ty si chceš zahrát?

Zkusíme to.

Tahali jsme **figurkama** v **různejch** návaznostech, ale protože jsme mluvili a popíjeli, nikdy jsme tu první partii vlastně nedohráli... chodili jsme k šachovnici asi jako k těžišti, je dobře, když je něco na stole... do **týhle** kavárny chodily většinou jen **starý** dámy, často jsme tu větší počet **panáků** urazili sami... číšníkům se to líbilo, jako nám... jednou Černá vyprskla, protože jí **černobílej**... tučňák **pomoh** do její **prašivý** bundy a **povídá: Přid'te zas**, milostivá **pani**... já se nesmál. A venku mě chytila a řekla: Tohle já neznám, **budem** spolu. Ty... Černá... tohle neříkej, protože já... nikdy mě neopustíš. Šli jsme přes louži a mně se zezdalo, že to je jáma, která vede někam, šachta, a jak jsem si pohrával s **pableskama** v **temný** vodě a mhouřil oči, Černá řekla: To teda věř, že tě **neopustim**, už nikdy, to ani nejde. Ale ty... nic nevíš! Ty mě máš moc rád. **Kouk** jsem se na ní, dívala se... zle, jako by se jí to nelíbilo, jako by to, co nás čeká... a já věřil, že **dobrá** věci pospolu... jako by to nechtěla... byla zlá. Všichni mě serete! Ty **taky!** řekla. Otočil jsem se a někam šel, a když jsem se **ohlíd** přes rameno, stála tam u louže, sama... nehnute, viděl jsem její oči, jen ten lesk, cítil jsem jí, byla ve mně... její postava je v mém těle vpálená a co ten obrys přesahuje, jsem dávno odřezal... to trvá dosud, po všem, co se stalo... pak jsme šli vedle sebe mlčky a město bylo **přátelský**. **Nevim** proč.

A ráno se Švihák usmál, když jsem **popad** obálku, on asi tušil, že chci **zdrhnout**. Vyrázili jsme **zas** k **ňáký** fabrice, dva dny jsme kvůli tomu telefonovali. Dovnitř jsme vešli bez problémů. Tentokrát byl Švihák poněkud... **rozechvělej**, což bylo **neobvyklý**, možná že jsme se znali už natolik, že nepovažoval za **nutný** držet přede mnou masku... vždyť tenhle život trval už třetí měsíc... všechno šlo jak po drátku, našli jsme blok, chodbu, vyjímečně nikde nikdo **nezacláněl**... ..

Prevedla Nives Vidrih: Sestra (2007: 295–297)

... Sovražila sem to ... s teboj je tam posedal fant, s kljukastim nosom ... **tak** suh, temen ...
on mi je bil tudi všeč.

Morski pes!

Res ... David mu je ime, mi je povedal ...

To **pa** ne. David je nekdo drug.

Rekel je, da je David, ne vem, zakaj. In hotela sem **vprašat** ... zakaj si takrat zlezal v tisti kontejner ... porezal si se ...

Dolgčas je bil, vsi so nekam bolščali ... mirna miza, **kaj?**

Tako sem ji povedal legendo o rebro. Kako ga je Bog prvemu človeku iztrgal. Rekel sem ji, da ne verjamem, da je vzel samo to rebro in ji ga dal. Vesel sem bil, da pozna staro pravljico o Hermafroditu. Ko je govorila o njej, je bilo, kot bi govorila o nebesih in o tistem spodaj.

Nikjer drugje tudi nisva bila.

Dnevi so tekli. Nisva jih štela.

Tile dnevi ... moja mila **tuli** na stopnicah ... srka pivo Trije mušketirji, nekje, v enem od popoldnevov sedi samo v rdečih hlačkah s pajčevino na robovih ... vleče me za lase ... s skrivnostno palčko si viha neverjetne trepalnice, držim jo za glavo ... in v zraku nekje med nama in drugimi se tresejo žice, hlapi se dvigujejo iz kanalov, stene hiš postajajo težke od stoletnega ometa, pasovi podivjanih **mestnih srajc** ... greva mimo igrišča, od koder se slišijo odrezavi ukazi, soparno je, greva čez most, počasi in utrujeno, ker se bliža nevihta ... čutiva prve kapljice in ona ustavi taksi, greva v breg, zrak odpre strela, ostra svetloba, svetloba od zgoraj. Obsijana ulica.

Jasno je, da je tip zgoraj, ko daje seme. Ženska je bližje zemlji, zato rodi, tip pa leta. Tako se bolj boji vsega, kar je zgoraj. Žena nastavi in je spodaj, to je jasno, verjamem.

Ampak saj so v zemlji tudi ... nevarne stvari.

Vseeno. V zemlji se **da zdržat**.

No, Črna, če tako praviš, potem veš ... kdo je Moriak, ki je napisan na tvojih vratih, oče? ... nočem, vendar poizvedujem.

To sem jaz. Ne moj oče! On ne! **Poln kufer** sem imela **tiste** končnice „ova“. To si je praoče Čeh izmislil za svoje ženske, saj so bile vse njegove. Da se mu ni bilo treba **zapomnit** imen, zato je zdaj vsaka „ova“.

Ti si „a“. Si imela kdaj otroka?

Ne.

Ostal sem pri njej. Iz Košir sem spokal, niti poslovil se nisem. In enkrat, ko sem sedel na oknu in je Črna nekaj pripovedovala, nekaj iz preteklosti ... sem zagledal neverjetno igro svetlobe, to je bil ujet zaklad barv, majhen pajkec je na vse pretege predel svojo nit, to ni bila past, vanjo ne bi nič ujel, to je bila najbrž igra ali verjetno kakšno skrivno sporočilo veselja ob gibanju za nekoga ... pajčevina je bila mehka in skrivnostna, dvigovala se je z vetrom, valovala z njegovimi sunki, kot bi bila tukaj samo zanj ali, nasprotno, samo on zanj, vse se je zlivalo.

Zvečer sva občasno kam šla, zaenkrat sva se izogibala znanih lokalov.

V tej kavarni je bil prostor samo pri šahovski mizici, medtem je šla Črna telefonirat, nisem vprašal, komu, njena stvar, razložil sem šahovnico, kar tako ... spominjal sem se konjev in

tekačev iz kruha ... dokler takole delamo s kruhom, mi je tam rekel **en starec**, je vse **kul**, prava pomlad.

Pomlad, je rekel.

Bi igrala?

Poskusiva.

Vlekla sva figurice v različnih navezavah, ampak ker sva govorila in pila, pravzaprav te prve partije nisva nikoli dokončala ... k šahovnici sva hodila kot k nekakšnemu težišču, dobro je, ko je nekaj na mizi ... v to kavarno so večinoma hodile samo stare dame, pogosto sva tukaj večje število **štamprlov zvrnila** sama ... natakarjem je bilo všeč, nama tudi ... enkrat je Črna **bruhnila** v smeh, ker ji je črno-bel ... pingvin pomagal v njeno ušivo bundo in rekel: Pridite **spet**, milostljiva gospa ... jaz se nisem smejal. Zunaj se me je prijela in rekla: Takih stvari ne poznam, skupaj bova. Ti ... Črna ... ne govori tako, ker jaz ... nikoli me ne boš zapustil. Šla sva čez lužo in meni se je zdelo, da je jama, ki nekam pelje, rov, potem pa sem se poigral z odbleski v temni vodi in pripiral oči, Črna je rekla: Kar verjemi mi, da te ne bom zapustila, nikoli več, to niti ne bo šlo. Ampak ti ... nič ne veš! Ti me imaš **ful** rad. Ošinil sem jo s pogledom, gledala je ... grdo, kot da ji to ne bi bilo všeč, kot da to, kar naju čaka ... jaz pa sem verjel, da dobre stvari hkrati ... kot da tega ne bi hotela ... bila je grda. Vsi mi **greste na kurac!** Ti tudi! je rekla. Obrnil sem se in nekam šel, in ko sem se ozrl čez ramo, je stala tam pri luži, sama ... negibno, videl sem njene oči, samo tisti sijaj, čutil sem jo, bila je v meni ... njena postava je vžgana v moje telo, in kar ta obris presega, sem že zdavnaj odrezal ... to traja vse do zdaj, po vsem, kar se je zgodilo ... potem sva šla molče drug poleg drugega in mesto je bilo prijateljsko. Ne vem, zakaj.

In zjutraj se je Frajer nasmehnil, ko sem zagrabil kuverto, najbrž je slutil, da jo hočem **popihat**. Spet sva se odpravila do **ene fabrike**, dva dni sva zaradi tega **telefonarila**. Noter sva prišla brez problemov. Tokrat je bil Frajer **nekam** ... vznemirjen, kar je bilo neobičajno, mogoče sva se že toliko poznala, da se mu ni več zdelo nujno, da pred mano nosi masko ... saj je tole življenje trajalo že tretji mesec ... vse je šlo kot po žnorce, našla sva blok, hodnik, izjemoma nikjer ni bil nihče **v napoto** ...